

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA CHEMICKO - TECHNOLOGICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2008

Evelína Erbanová

Univerzita Pardubice
Fakulta chemicko - technologická

Udržitelný rozvoj a jeho sociální aspekty
Evelína Erbanová

Bakalářská práce

2008

University of Pardubice
Faculty of chemical technology

The sustainable development and its social aspects

Evelína Erbanová

Bachelor thesis

2008

Univerzita Pardubice
Fakulta chemicko-technologická
Katedra ekonomiky a managementu chemického a potravinářského průmyslu
Akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Evelína ERBANOVÁ**
Studijní program: **B2802 Chemie a technická chemie**
Studijní obor: **Chemie a technická chemie**

Název tématu: **Udržitelný rozvoj a jeho sociální aspekty**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Udržitelný rozvoj, popis, princip
2. Aspekty udržitelného rozvoje - ekonomické, environmentální a sociální
3. Sociální aspekty udržitelného rozvoje podle GRI
4. Popis vybraných aspektů udržitelného rozvoje
5. Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: cca 30 stran

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

1. Armstrong, M.: Řízení lidských zdrojů. Praha, Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1407-3
2. Horáková, I., Stejskalová, D., Škapová, H.: Strategie firemní komunikace. Praha, Management Press, 2000. ISBN 80-85943-99-9
3. Šigut, Z.: Firemní kultura a lidské zdroje. Praha, ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-7357-046-7
4. Zákoník práce 2007. Nakladatelství Sagit, a.s., 2007. ISBN 987-80-7208-613-9
5. www stránky týkající se dané problematiky

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Marie Bednaříková, CSc.

Katedra ekonomiky a managementu chemického a potravinářského průmyslu

Datum zadání bakalářské práce:

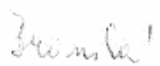
15. února 2008

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. června 2008

prof. Ing. Petr Lošák, DrSc.
děkan

L.S.

Ing. Lenka Branská, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 14. února 2008

SOUHRN

Tato bakalářská práce se zabývá otázkou udržitelného rozvoje a jeho sociálními aspekty. Práce se věnuje především uplatňování koncepce udržitelného rozvoje v podnikatelském prostředí, se zaměřením na sociální rovinu udržitelného rozvoje, která je s tímto prostředím spjata. Jsou zde uvedeny definice a zásady týkající se sociálních aspektů a jejich indikátorů, které slouží jako ukazatele udržitelného rozvoje a které by si subjekty v podnikatelském prostředí v rámci svých podnikatelských aktivit měli osvojit a řídit se podle nich.

KLÍČOVÁ SLOVA

udržitelný rozvoj; aspekty a indikátory udržitelného rozvoje; organizace; zaměstnanci

ABSTRACT

The bachelor thesis is concerned with a question of the sustainable development and its social aspects. It mainly attends to the exercise of the conception of the sustainable development in the corporate environment, with a view to a social plane of the sustainable development, which is linked with this environment. The thesis then includes the definitions and principles relating to social aspects and their indicators that perform like indexes of the sustainable development and that should be developed by the subjects in the corporate environment within its corporate activities and should be adhered to by them.

KEYWORDS

sustainable development; aspects and indicators of sustainable development; organizations; staffs

Děkuji Ing. Marii Bednařikové, CSc. za ochotu, čas a všestrannou pomoc při tvorbě bakalářské práce. Děkuji také svým rodičům za pomoc a rady při studiu vysoké školy.

OBSAH

ÚVOD	9
1 UDRŽITELNÝ ROZVOJ.....	10
1.1 Vymezení pojmu udržitelný rozvoj	10
1.1.1 Základní principy udržitelného rozvoje.....	13
1.1.2 Charakteristické znaky udržitelného společenství.....	15
1.2 Historie udržitelného rozvoje	16
1.3 Udržitelný rozvoj v České republice	20
1.4 Implementace udržitelného rozvoje do podnikatelského prostředí	23
2 ASPEKTY UDRŽITELNÉHO ROZVOJE (podle GRI).....	29
2.1 Ekonomické aspekty udržitelného rozvoje.....	30
2.2 Environmentální aspekty udržitelného rozvoje	32
2.3 Sociální aspekty udržitelného rozvoje.....	34
3 SOCIÁLNÍ ASPEKTY UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	36
3.1 Práce a pracovní postupy	36
3.2 Lidská práva	40
3.3 Společnost.....	44
3.4 Odpovědnost za produkty	47
ZÁVĚR	50
PŘEHLED ZKRATEK.....	52
LITERATURA	54
SEZNAM OBRÁZKŮ	56
SEZNAM PŘÍLOH	56

ÚVOD

Koncepce udržitelného rozvoje současného světa představuje alternativní model rozvoje společnosti ve vztahu k industriální ekonomice. Udržitelný rozvoj je chápán jako komplexní soubor strategií, které umožňují pomocí ekonomických prostředků a technologií uspokojovat lidské potřeby, materiální, kulturní i duchovní, při plném respektování environmentálních limitů. Ekonomický rozvoj, životní prostředí a sociální oblast tedy není možné vnímat odděleně a koncepce udržitelného rozvoje proto zdůrazňuje harmonický a vyvážený rozvoj těchto tří rozměrů [4].

Cílem této práce bylo na základě rešerše odborné literatury nejprve vymežit pojem a princip udržitelného rozvoje, dále definovat aspekty udržitelného rozvoje a poté se zaměřit na aspekty sociální, protože právě tyto aspekty jsou při uplatňování koncepce udržitelného rozvoje v praxi nejméně zohledňovány a opomíjeny, na rozdíl od aspektů ekonomických a environmentálních. Cílem bylo také zjistit, jaké jsou sociální aspekty udržitelného rozvoje a jak jsou definovány indikátory těchto aspektů, na jejichž základě je sledována míra udržitelnosti rozvoje podnikatelských subjektů v sociální oblasti.

První kapitola práce vymezuje nejprve pojem udržitelný rozvoj, jeho základní principy a charakteristické znaky udržitelného společenství. Dále je zde popsána historie udržitelného rozvoje, respektive vývoj chápání tohoto pojmu v čase, který byl utvářen především v souvislosti s mezinárodními a celosvětovými konferencemi věnovanými této problematice. V této kapitole je též věnována pozornost tomu, jak se s koncepcí udržitelného rozvoje ztotožňuje Česká republika a jak ke koncepci přistupuje podnikatelské prostředí.

Druhá kapitola se zabývá aspekty udržitelného rozvoje a jejich ukazateli – indikátory. K nejvýznamnějším konzultačním organizacím z hlediska poskytování informací (v podobě indikátorů) o udržitelném rozvoji patří v současné době nezávislý institut Global Reporting Initiative, z jehož směrnic tato kapitola vychází.

Navazující třetí kapitola se detailněji soustřeďuje na sociální aspekty udržitelného rozvoje. Podle směrnic Global Reporting Initiative se sociální aspekty dělí do kategorií: práce a pracovní postupy, lidská práva, společnost a odpovědnost za produkty. Jednotlivé aspekty jsou v této práci popsány na základě mezinárodně uznávaných standardů a směrnic Mezinárodní organizace práce a Směrnic OECD pro nadnárodní společnosti.

1 UDRŽITELNÝ ROZVOJ

Trvale udržitelný rozvoj patří v posledních desetiletích mezi značně frekventované pojmy a to především na úrovni mezinárodních organizací a vládních dokumentů. Jeho používání je nejvíce spojováno s procesem postupného uvědomování si omezených přírodních zdrojů a z toho plynoucí potřeby omezit extenzivní růst požadavků současného ekonomického vývoje. Hospodářský růst je obecně považován za měřítko rostoucího blahobytu a úspěšného společenského rozvoje vůbec. V současné době se však ve vyspělých zemích zaměřuje zvýšená pozornost na kvalitativní stránku rozvoje a v této souvislosti se vyjadřuje potřeba dosáhnout jeho trvalé udržitelnosti. Koncepce udržitelného rozvoje tedy odpovídá na novou situaci současného světa, který se v posledních desetiletích radikálně proměnil. Jsme svědky globalizující se společnosti v integrovaném, mnohonásobně provázaném světě. Vynořuje se úspěšná nová ekonomika, která přináší růst blahobytu pro úspěšnou část světa, ale zvyšuje sociální rozdíly jak mezi bohatými a chudými státy, tak v rámci jednotlivých zemí. Zároveň důsledky hospodářské činnosti předčily svou mohutností síly přírody, které od věků až do zcela nedávné doby určovaly vývoj základních procesů Země, jako je globální klima, světový vodní cyklus, stratosférický ozonový štít a bohatství biologické rozmanitosti. Nastávají změny, jež znamenají ohrožení dalšího rozvoje lidské civilizace.

1.1 Vymezení pojmu udržitelný rozvoj

V rámci světové i domácí odborné literatury lze narazit na řadu definic, snažících se vystihnout podstatu (trvale) udržitelného rozvoje. Základní aspekt asi nejlépe vystihuje definice ze Zprávy pro Světovou komisi OSN pro životní prostředí a rozvoj (WCED) nazvané „Naše společná budoucnost“, kterou v roce 1987 předložila její tehdejší předsedkyně Gro Harlem Brundtlandová: (Trvale) udržitelný rozvoj je takový způsob rozvoje, který uspokojuje potřeby přítomnosti, aniž by oslaboval možnosti budoucích generací naplňovat jejich vlastní potřeby. Tato definice akceptuje klíčový prvek teorie udržitelného rozvoje, kterým je zodpovědnost existující generace za život generací budoucích, což jinak řečeno znamená, že současná generace by měla žít takovým způsobem, aby neomezovala v životě generace budoucí. Tato omezení vznikají především

z titulu čerpání omezených zdrojů. Může se jednat o zdroje ekonomické, environmentální a také sociální [8, 14].

V dalších zprávách WCED se dále upřesňuje, že termínem „potřeby“ se myslí základní potřeby vždy těch nejchudších obyvatel planety. V opačném případě by se pojem potřeby mohl statisticky dezinterpretovat – ač by se globální stav mohl jevit poměrně v pořádku, následky případné katastrofy by nejvýrazněji nesly nejchudší skupiny obyvatel (např. přímořské populace rozvojových států v případě výraznějšího stoupaní hladin oceánů, kdy by se vyspělé země s tímto defektem dokázaly relativně úspěšně vyrovnat). V zásadě mezi takové potřeby lze počítat především dostatečné množství jídla, pitné vody, odpovídající přístřeší, základní úroveň lékařských a vzdělávacích služeb a kvalitní životní prostředí [22].

V roce 2000 byla klasická a široce přijatá definice z Brundtlandovy zprávy nově formulována Evropským parlamentem takto: Udržitelný rozvoj znamená zlepšování životního úrovně a blahobytu lidí v mezích kapacity ekosystémů při zachování přírodních hodnot a biologické rozmanitosti pro současné a příští generace [14].

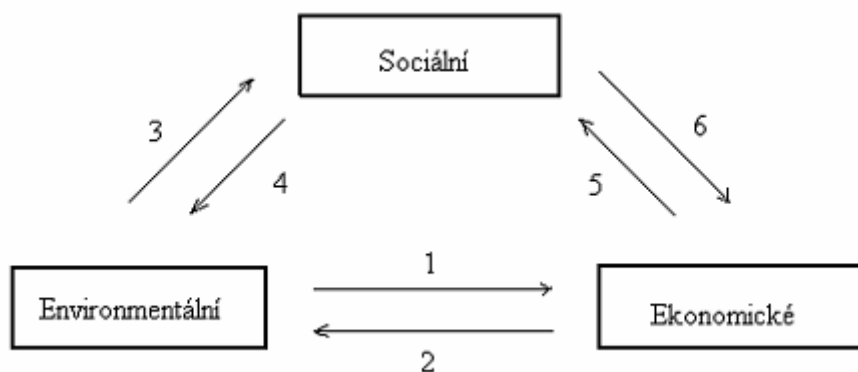
V dnešní době je pojem udržitelného rozvoje chápán podstatně širěji než v minulosti, kdy se problematika omezovala pouze na otázku ochrany životního prostředí a opomíjely se ostatní aspekty – ekonomické a sociální. V současnosti tedy pojem zahrnuje tři základní dimenze, které jsou v řadě případů nazývány pilíři. Jedná se o pilíř ekonomický, environmentální a sociální [8].

- **Ekonomický pilíř** vychází z nutnosti zachovat při veškeré hospodářské činnosti základní kapitál a využívat jen vyprodukovaného zisku. Je soustředěn především na posilování konkurenceschopnosti ekonomiky za předpokladu respektování limitů existujících přírodních zdrojů. Na tyto zdroje lze nahlížet jako na různé typy přírodního kapitálu, který je třeba zachovat jak v jeho celkovém úhrnu (zásada tzv. slabé udržitelnosti, weak sustainability), tak co do jednotlivých kritických elementů (zásada tzv. silné udržitelnosti, strong sustainability). Slabá udržitelnost znamená, že v budoucnu nedojde ke snížení celkové ekonomické hodnoty zdrojů i produktů z nich získaných, tj. připouští, že z primárních, neobnovitelných zdrojů je možné čerpat, pokud ovšem je vytvořena příslušná protihodnota (čerpání neprobíhá ztrátově). Takto získaný výrobek po skončení doby svého užívání musí být beze zbytku zrecyklován, aby nedocházelo ke ztrátám. Silná udržitelnost, která je

v současné době považována v krátkodobém i střednědobém hledisku za obtížně realizovatelnou, vyžaduje nesnižující se hodnotu zdrojů. Tento princip tedy umožňuje čerpat jen obnovitelné zdroje, neobnovitelné jako zdroj energie vůbec neuvažuje [8, 13, 22].

- **Environmentální pilíř** je zaměřen na oblast ochrany životního prostředí resp. jeho zlepšování a zabránění vyčerpání omezených přírodních zdrojů. Poukazuje na to, že hospodářská činnost a celkový civilizační rozvoj se děje v širším rámci přírodních podmínek. Lidé a jejich činnost jsou součástí zemské biosféry a jsou plně závislí na přírodních zdrojích a na planetárních životadárných systémech, jako je systém klimatický, fyzikálně chemické fungování atmosféry, hydrologický cyklus či biogeochemické cykly chemických prvků. Spolu s opatřeními implementovanými v rámci ekonomického pilíře by mělo docházet ke stimulaci ekonomických subjektů zavádět ekologicky šetrné technologie. Kvalitní životní prostředí má potom silné dopady na kvalitu života populace, což již zasahuje do oblasti sociální.
- **Sociální pilíř** se týká jednak lidí jako jednotlivců, jednak společnosti. Lidský rozvoj znamená odstranění chudoby, zlepšování zdraví, delší průměrný věk, méně nemocí, ale také vzdělanost, slušné životní podmínky, bezpečnost. Společenský rozvoj se týká především demokracie, zabezpečení lidských práv a svobod a spravedlivého společenského uspořádání. V některých případech je do problematiky zajištění kvalitního života přidávána i otázka uspokojování kulturních potřeb. Tento pilíř je oproti předešlým pilířům více zaměřen na přítomnost a jeho vazba na generace budoucí je znatelná pouze v případě problematiky stárnutí populace a z toho plynoucí přesun břemene důchodového systému na tuto generaci. [8, 13]

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že současné chápání udržitelného rozvoje s sebou nese tři tématické oblasti a dvě roviny časové. Přitom je nutné mít na paměti, že opatření, která jsou přijímána ve snaze vyřešit určitý problém v rámci jednoho z pilířů, nepůsobí izolovaně, ale mají dopady jak na ostatní pilíře, tak i na obě roviny časové resp. generační (viz. Obr. 1).

Obr. 1 Interakce mezi třemi pilíři udržitelného rozvoje – pohled OECD

Klíčové vztahy mezi jednotlivými pilíři v Obr. 1:

- 1 Produkční funkce přírodních zdrojů; náklady na ochranu životního prostředí.
- 2 Tlak na environmentální zdroje z produkčních aktivit; investice na ochranu životního prostředí; vlastnická práva k přírodním zdrojům.
- 3 Význam přírodních faktorů pro lidský blahobyť; zdravotní a bezpečnostní rizika plynoucí z poškozování životního prostředí.
- 4 Tlak na životní prostředí z titulu spotřebních vzorců chování; uvědomování si významu životního prostředí.
- 5 Objem a kvalita pracovní síly; význam sociálního ujednání pro tržní transakce.
- 6 Možnosti zaměstnání a životní standard; distribuce příjmů, zdroje na financování systému sociálního zabezpečení; tlak na sociální a kulturní systém; náběh na zrušení společnosti [22].

1.1.1 Základní principy udržitelného rozvoje

Základní principy udržitelného rozvoje, uvedené níže, odrážejí současnou situaci lidského poznání a systém hodnot, na nichž je založena moderní vyspělá společnost, což je pozitivním motivem k hledání cest zajišťujících člověku vysokou kvalitu života. Systém hodnot je však do určité míry faktorem limitujícím. Dnešní rozvojová trajektorie je historicky založena na hodnotách pokroku a růstu (zejména ve smyslu technickém), je však často v rozporu s nutností přijmout určitá omezení daná například limity prostředí a limity zdravého života všech typů společenských komunit (venkovských, městských atd.).

- **Propojení základních oblastí života** - ekonomické, sociální a environmentální; řešení zohledňující pouze jednu nebo dvě z nich není dlouhodobě efektivní.
- **Dlouhodobá perspektiva** - každé rozhodnutí je třeba zvažovat z hlediska dlouhodobých dopadů, je třeba strategicky plánovat.
- **Kapacita životního prostředí je omezená** – nejenom jako zdroje surovin, látek a funkcí potřebných k životu, ale také jako prostoru pro odpady a znečištění všeho druhu.
- **Předběžná opatrnost** - důsledky některých našich činností nejsou vždy známé, neboť naše poznání zákonitostí fungujících v životním prostředí je stále ještě na nízkém stupni, a proto je na místě být opatrní.
- **Prevence** - je mnohem efektivnější než následné řešení dopadu; na řešení problému, které již vzniknou, musí být vynakládáno mnohem větší množství zdrojů (časových, finančních i lidských).
- **Kvalita života** - má rozměr nejen materiální, ale také společenský, etický, estetický, duchovní, kulturní a další, lidé mají přirozené právo na kvalitní život.
- **Sociální spravedlnost** - příležitosti i zodpovědnosti by měly být děleny rovnoměrně mezi země, regiony i mezi rozdílné sociální skupiny. Chudoba je ohrožující faktor udržitelného rozvoje; proto je až do jejího odstranění naše odpovědnost společná, i když diferencovaná. Sociálnímu pilíři udržitelného rozvoje se přikládá stále větší význam a udržitelný rozvoj je čím dál častěji chápán jako "trvalé zlepšování sociálních podmínek v rámci ekologické únosnosti Země."
Ekonomika v tomto výkladu hraje roli nástroje k dosažení zlepšení sociálních podmínek.
- **Zohlednění vztahu "lokální - globální"** - činnosti na místní úrovni ovlivňují problémy na globální úrovni - vytvářejí je nebo je mohou pomoci řešit a naopak.
- **Vnitrogenerační a mezigenerační odpovědnost** tj. zabezpečení národnostní, rasové i jiné rovnosti, respektování práv všech současných i budoucích generací na zdravé životní prostředí a sociální spravedlnost. Mluvíme o morální povinnosti k budoucím generacím. Zajišťujeme jim možnost života ve zdravém prostředí? Nebudou muset spíše řešit problémy, které dnes my vytváříme a nad kterými přivíráme oči?

- **Demokratické procesy** - zapojením veřejnosti již od počáteční fáze plánování vytváříme nejen objektivnější plány, ale také obecnou podporu pro jejich realizaci [20].

1.1.2 Charakteristické znaky udržitelného společenství

Je pravděpodobné, že budou existovat různorodé trvale udržitelné společnosti. Proto musí být formulovány principy trvalé udržitelnosti, které budou použitelné v různých podmínkách.

- Zdroje jsou využívány efektivně a odpad je minimalizován uzavřenými cykly.
- Znečišťování je omezené na stupeň, se kterým se přírodní systémy dokáží vyrovnávat.
- Je oceňována a chráněna rozmanitost přírody .
- Tam, kde je to možné, jsou místní potřeby uspokojovány z místních zdrojů.
- Obyvatelé mají možnost získat pitnou vodu a jídlo v potřebném množství a dostatečné kvalitě.
- Lidé mají možnost získat odpovídající bydlení.
- Každý má příležitost získat uspokojivou práci, místní ekonomika není závislá na několika málo provozovatelích, ale je různorodá.
- Zdraví člověka je chráněno vytvářením bezpečného, zdravého a příjemného životního prostředí a zajištěním zdravotních služeb, které zdůrazňují prevenci před nemocí, stejně jako řádnou péči o nemocné. Je podporován zdravý způsob života.
- Lidská sídla i krajina jsou harmonicky rozvíjena v souladu s urbanistickými zásadami.
- Přístup k účelovým zařízením, službám, zboží a lidem není dosahován na úkor životního prostředí
- Lidé žijí beze strachu z individuálního násilí, ze zločinu nebo z perzekuce kvůli jejich vyznání, rase, pohlaví nebo sexuální orientaci.
- Každý má přístup ke vzdělání, poznání a informacím, které jsou potřeba, aby zaujal svou úlohu ve společnosti.

Prohloubení vzdělávání je zcela zásadní podmínkou pro uplatnění koncepce udržitelného rozvoje. V praxi však zatím není koncepce vzdělávání pro udržitelný rozvoj plně rozvinuta, někdy pro tento účel chybí finanční prostředky. Předávání kulturních vzorců prostřednictvím vzdělávání a výchovy je nejpodstatnějším faktorem utváření hodnotové orientace (např. vedle tradic, osobních vzorů, materiálních podmínek, zkušeností atd.), který rozhodujícím způsobem podmiňuje jednání každého jedince. Zvláštní význam má škola, která jako jediná instituce může dlouhodobě, systematicky, s potřebným specifickým zaměřením na jednotlivých stupních a typech škol a zároveň celostně ovlivňovat celou nastupující generaci.

Příprava člověka pro odpovědný, trvale udržitelný způsob života by měla zahrnovat dvě vzdělávací oblasti. První vzdělávací oblastí je oblast všeobecná, která rozhodujícím způsobem rozvíjí schopnosti pohledu na skutečnost. Obsahuje základní přírodovědné znalosti o biosféře, sociální znalosti - o člověku a jeho vztazích k přírodě i ke společnosti, o současných globálních problémech a jejich lokálních příčinách a projevech, o společenských, technických a dalších nástrojích jejich řešení atd. Druhou vzdělávací oblastí je oblast odborná, diferencovaná podle profesní příslušnosti, podle příslušnosti k různým odborným skupinám a podle různé míry společenské odpovědnosti (politici, ekonomové, výrobci, spotřebitelé, pedagogové, soudci, veřejná správa apod.) a samozřejmě i podle dosahované úrovně a zaměření vzdělávání [14, 20].

1.2 Historie udržitelného rozvoje

Počátky udržitelného rozvoje je možné hledat na přelomu 60. a 70. let, kdy se v rámci tzv. Římského klubu (Club di Roma) začaly hledat odpovědi na otázky dostatečného zajištění surovin, energie a potravin pro rostoucí světovou populaci. Římský klub byl založen v roce 1968 a sdružuje uznávané osoby z mnoha zemí (100 nezávislých osobností z 53 zemí, čestným předsedou pro ČR je Václav Havel) [22].

Římský klub podporuje výzkum a vydávání zpráv, z nichž asi nejznámější jsou *Meze růstu* (orig. *The Limits to Growth*), kniha, která vyšla roku 1972 v 37 jazycích ve 12 miliónech výtisků. Hlavními autory zprávy byli manželé Meadowsovi. Kniha významně upozornila na nebezpečí vyplývající z toho, že zdroje Země jsou konečné a nemohou podporovat neomezený exponenciální růst. Model, ze kterého autoři vycházeli, ukázal, že žádná dílčí opatření nepomohou, že je třeba zastavit hospodářský růst. Zdálo se, že rozpor mezi

hospodářským růstem a účinnou ochranou životního prostředí, přírody a přírodních zdrojů je nepřekonatelný [13, 24].

Ve stejném roce (1972) se uskutečnila konference Organizace spojených národů (OSN) na téma prostředí člověka. Zde vyšla na světlo světa myšlenka nutnosti ekologicky přijatelného rozvoje a nastínily se zde hlavní problémy vzájemného působení ekonomického růstu na stav planety. Rovněž zde došlo k načrtnutí problémů nerovného vývoje mezi vyspělým "globálním severem" a chudým "globálním jihem"[22].

V roce 1987 byla stanovena definice "trvale udržitelného rozvoje" v tzv. zprávě Brundlantové (viz. kapitola 1.1.). Autoři poskytli klíč k řešení zdánlivě nepřekonatelnému rozporu mezi hospodářským růstem a účinnou ochranou životního prostředí a ukázali, že není zapotřebí zastavení hospodářského růstu, nýbrž jeho usměrnění tak, aby základna přírodních zdrojů nebyla ničena a potřeby současné generace nebyly naplňovány na úkor generací příštích. Takový vývoj byl nazván udržitelným rozvojem [13].

Světové společenství koncept udržitelného rozvoje jednoznačně přijalo a plně rozvinulo na konferenci o životním prostředí a rozvoji (UNCED) v roce 1992 v Riu de Janeiro. Konference je nazývána „Summitem Země“, protože se na ní sešlo 10 tisíc oficiálních delegátů ze 178 zemí světa, z toho 116 hlav států a 15 tisíc aktivistů na paralelním globálním fóru. Byl zde přijat rozsáhlý dokument Agenda 21, program pro 21. století, který ve svých 40 kapitolách ukazuje cesty, jak udržitelnosti rozvoje dosáhnout v různých oblastech lidských aktivit. Dokument je věnován uplatnění principů udržitelného rozvoje v místních podmínkách. Místní správy jsou zde vyzdviženy jako ty orgány, které mají velký vliv na globální problémy a které mohou ovlivnit vývoj směrem k udržitelnému rozvoji nejen v místních, ale i globálních rozměrech. Místní správy jsou zde vyzvány k přijetí tzv. místních Agend 21, tedy strategického a akčního plánu rozvoje obce/regionu, vypracovaného ve spolupráci s veřejností a občanským sektorem (nestátními neziskovými organizacemi, profesními svazy), podnikateli a dalšími. Tento plán má být postaven na principech udržitelného rozvoje, jež jsou obsaženy v Deklaraci UNCED a rozpracovány v dokumentu Agenda 21 [13, 21].

V roce 1992 byla také jako reakce na dvacetileté výročí první zprávy Římského klubu vydáno její pokračování, kniha *Překročení mezí* (orig. *Beyond the Limits*). Kniha aktualizuje informace z *Mezí růstu* a snaží se aplikovat několik matematických modelů odpovídajících různému chování lidské populace. Většina modelů předpokládá významný

pokles životní úrovně spojený s vyčerpáním zdrojů a znečištěním životního prostředí mezi lety 2020 a 2060 [22].

Za další základní milníky vedoucí k současnému pojetí koncepce je možné považovat:

- Lisabonský summit z roku 2000 - představoval další klíčový krok v procesu tvorby dlouhodobé hospodářské strategie zohledňující jak sociální tak i environmentální aspekty. Byla zde schválena tzv. Lisabonská strategie, která má desetiletý časový horizont do roku 2010, jejím hlavním smyslem je podpora ekonomického růstu a konkurenceschopnosti Evropské unie zejména ve vztahu k USA. Z hlediska EU je tento summit základním kamenem pro formulaci dlouhodobých politik.
- V roce 2002 se v jihoafrickém Johannesburgu konala konference na nejvyšší politické úrovni, jejímž výsledkem byla nejen identifikace klíčových problémů, ale i vytvoření institucí, které budou pokrok v implementaci potřebných kroků monitorovat.
- Revize Lisabonské strategie na jaře 2005 vycházející z poznatků Kokovy zprávy. Zpráva byla předložena skupinou nezávislých odborníků vedených bývalým nizozemským předsedou vlády Wim Kokem a na žádost Evropské komise měla zhodnotit výsledky prvního „poločasu“. Komise poté zpracovala Střednědobé hodnocení Lisabonské strategie, z čehož vyústilo přijetí tzv. Integrovaných směrů hospodářské politiky [8, 10].

Myšlenka udržitelného rozvoje byla dále podpořena nesčíslnými dokumenty a konferencemi. Např. OSN jen v 90. letech zorganizovala sérii 13 velkých globálních konferencí od životního prostředí k lidským právům, od lidských sídel, přes populační otázky až po sociální rozvoj. Rozsáhlé přípravy na každou konferenci vyvrcholily přijetím závěrečných dokumentů a schválením řady následujících kroků a akčních plánů [14].

V současné době se může zdát, že koncept udržitelného rozvoje doznává určité „únavy“. Důležitým momentem, který ubírá konceptu udržitelného rozvoje na údermosti, je především fakt, že po 15 letech od svého zavedení a po 10 letech intenzivního užívání nemá koncept udržitelného rozvoje stále ještě pevné kontury. Koncept jako by stále více a více přerůstal svůj původní rámec komplexně přijaté ochrany životního prostředí a zasahoval prakticky všechny produktivní sektory i další oblasti. Tato jistě žádoucí tendence k vyvážení tří deklarovaných pilířů (ekonomického, environmentálního a sociálního) činí

na druhou stranu koncept až bezbřehým. Jedním z rizik je tak omezení jeho praktické uchopitelnosti, jiným rizikem je možnost zneužití konceptu – při jeho šíři a nevyjasněnosti lze jako příspěvek k udržitelnosti prezentovat téměř cokoli.

Konceptuální nevyjasněnost pak může být důvodem, proč udržitelný rozvoj musí stále více soupeřit (o pozornost a zejména finanční zdroje) s dalšími koncepty a jejich programovými plány, vzešlými z velkých globálních konferencí poslední dekády 20. století. Konceptuální problémy jsou umocněny tím, že odpovědnost za prosazování udržitelného rozvoje v národních i mezinárodních měřítcích je nadále svěřována téměř výlučně resortům životního prostředí, i když problematika v řadě ohledů překračuje jejich kompetence.

Za hlavní problém současnosti lze považovat i to, že pokrok při realizaci Agendy 21, jakožto návodu k přechodu na udržitelný rozvoj, nenaplnuje očekávání mnoha zemí. Navíc se ukazuje, že prakticky žádná země není zatím zcela připravena a schopna plně skloubit zájmy ekonomického a sociálního rozvoje se zájmy ochrany životního prostředí či přírodních zdrojů (nemluvě o globálním rozměru udržitelného rozvoje). Pro mnohé – zejména rozvojové – země proto koncept zůstává nepohodlným a podezřelým. Dominantním rysem geopolitické mapy udržitelného rozvoje je rozpor „Sever – Jih“ o povahu a priority rozvoje. Jestliže UNCED naznačila možnosti tohoto sporu („Jih“ akceptuje principy udržitelného rozvoje za předpokladu, že „Sever“ na to podstatnou měrou přispěje), pak další vývoj dal alespoň částečně za pravdu skeptikům. Spor „Sever – Jih“ je v četných obměnách reprodukován na mezinárodně politických jednáních a je často charakterizován převahou formálních a „rituálních“ prvků nad prvky obsahovými.

V rámci zemí „Severu“ (vyspělé země) se o konstruktivní roli snaží především EU, která svoji formující se společnou zahraniční politiku s prosazováním udržitelného rozvoje velmi zřetelně spojuje. V případě USA je zřejmá nechuť k jakýmkoli novým mezinárodním závazkům (a do jisté míry také nechuť k potvrzení závazků již přijatých). Více než dříve zde USA nacházejí podporu mezi dalšími vyspělými zeměmi – především u Kanady, Austrálie a Nového Zélandu. V postojích rozvojových zemí (vystupujících jako skupina G-77) je jasně patrná frustrace z nenaplnění finančních a dalších příslibů z Ria de Janeiro. Tyto země při každé příležitosti zdůrazňují, že koncept udržitelného rozvoje bez odpovídající pomoci v podobě fondů, technologií a obchodních úlev od vyspělých zemí je pro ně velmi málo atraktivní [14].

1.3 Udržitelný rozvoj v České republice

Před rokem 1989 nebyly u nás principy trvale udržitelného rozvoje nijak zohledňovány. V roce 1991 byl schválen první zákon o životním prostředí (17/1992 Sb.), který obsahuje mimo jiné i definici trvale udržitelného rozvoje (podobnou definici WCED): „Rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů.“ Zákon zdůrazňuje též právo člověka na příznivé životní prostředí [22].

Průzkumy ukazují, že pouze malá část populace (6%) se cítí být materiálně orientovaná, tj. považuje za důležité mít auto, dům a dobře vybavenou domácnost. Naopak velká část populace (50%) se cítí být humánně a environmentálně orientovaná, tj. chce žít v bezpečí, mít dobré životní prostředí a hodně přátel. Zároveň průzkumy ukazují, že zřetelně vzrůstá tendence společnosti k materiálním hodnotám, označována jako konzumní orientace. Mezi oběma znaky je rozpor: společnost si přeje udržitelnost, hlásí se k jejím hodnotám, ale v reálném životě se chová neudržitelně. Chovat se ekologicky a „udržitelně“ je totiž v současném systému stále ještě drahé, není sociálně oceňováno a je časově náročné.

Proto zvláštní pozornost zasluhují rozhodující činitelé a elity ve všech oblastech, včetně nejvyšší politické úrovně. Elity hrají ve společnosti důležitou roli nejen svým podílem na společenském rozhodovacím procesu, ale i svou rolí tvůrce společenských vzorů chování. V této souvislosti jsou důležitá veškerá životní gesta známých osobností ze světa politiky, vědy, kultury a sportu, včetně vyjádření a prohlášení k nejrůznějším tématům [14].

V poslední době se zdůrazňuje také úloha vlád při tak zvaném zeleném nakupování. Vlády všech států jsou totiž významnými spotřebiteli nejrůznějších výrobků a služeb. Týká se to především hospodaření s energií, preferencí environmentálně příznivých výrobků, recyklací odpadu, způsob obstarávání dopravy a mnoha dalších věcí [13].

Vzhledem k velikosti státu se často objevuje názor, že jsme malý národ, který je tak málo významný, že ani v kladném, ani v záporném směru žádnou roli nehraje a hrát nemůže. V dnešní situaci však mají činy nejen každé země, ba dokonce každého jednotlivce důsledky potenciálně až v planetárním měřítku. Například smysluplným indikátorem situace v zemi není celkový objem emisí za celý stát, nýbrž na jednoho

obyvatele. V řadě nepříznivých ukazatelů jsme na jednom z předních míst na světě, a proto máme významnou globální odpovědnost, která u nás zatím není doceněna.

Řada regionů, měst i obcí již zpracovala své strategické programy v souladu se zásadami místní Agendy 21 (A21). Základním strategickým dokumentem regionální politiky pro období do roku 2010 je Strategie regionálního rozvoje ČR, schválený usnesením Vlády ČR č. 682 ze dne 12. 7. 2000. Na centrální úrovni dosud podporuje místní agendu 21 (MA21) především Ministerstvo životního prostředí, a to podporou projektů občanských sdružení a podporou Českého ekologického ústavu, který se problematice systematicky věnuje. K širšímu uplatnění principů udržitelného rozvoje značnou měrou přispívá Národní síť zdravých měst ČR, využívající vlastní metodiku pro systémové zlepšování kvality života ve městech. Existuje i řada dalších aktivit, které nepoužívají název MA21, a přitom ji fakticky realizují. Jde např. o aktivity Spolku pro obnovu venkova, aktivity regionálních sdružení obcí, některých krajských úřadů a jednotlivé projekty nevládních organizací [14].

Na zahraničně - politické úrovni je úkolem státu aktivně ovlivňovat směřování mezinárodního společenství k udržitelnému rozvoji a převzít adekvátní díl odpovědnosti za vývoj ve světě, především vůči rozvojovým zemím. Dodnes však nebyla ustanovena Národní komise pro udržitelný rozvoj. V roce 2000 byla zřízena *Rada pro udržitelný rozvoj*, ne však jako orgán na úrovni vlády, ale jako poradní orgán ministra životního prostředí. V tomto svém postavení je chápána jako resortní záležitost Ministerstva životního prostředí ČR, přestože je složena i z pracovníků jiných oborů a představitelů různých zájmových skupin. V letech 2001 a 2002 vznikly postupně dva návrhy strategií udržitelného rozvoje ČR. Oba však nezískaly potřebný konsensus, aby byly předloženy vládě ke schválení. Bylo jim vytýkáno přílišné zohlednění environmentálního rozměru udržitelného rozvoje na úkor ekonomického a sociálního pilíře, nicméně shodně doporučily vytvoření meziresortní *Rady vlády pro udržitelný rozvoj* transformací dosavadní *Rady vlády pro sociální a ekonomickou strategii*. Dne 30. července 2003 přijala vláda ČR usnesení č. 778, v němž zrušila ke dni 31. 7. 2003 Radu vlády České republiky pro sociální a ekonomickou strategii a od 1. 8. 2003 zřídila *Radu vlády pro udržitelný rozvoj*. Pro usnadnění široké veřejné diskuse a maximální informovanosti veřejnosti o klíčových problémech udržitelného rozvoje svolává předseda Rady nejméně jednou ročně *Fórum pro udržitelný rozvoj*. K účasti na Fóru jsou zváni zástupci dalších orgánů státní správy a všech hlavních zájmových skupin [9].

Součástí české zahraniční politiky je též zahraniční rozvojová pomoc. Na základě kompetenčního zákona (zákon č. 2/1969 Sb. ve znění pozdějších úprav) je Ministerstvo zahraničních věcí ústředním orgánem státní správy České republiky pro oblast zahraniční politiky, v jejímž rámci vytváří koncepci a koordinuje zahraniční rozvojovou spolupráci (ZRS) a koordinuje vnější ekonomické vztahy. Analýza a zhodnocení realizace zahraniční rozvojové pomoci ČR, předložená vládě v září 2001, zjistila řadu nedostatků dosavadního systému a konstatovala, že sama skutečnost, že ČR zahraniční pomoc poskytuje, nestačí a je nutné posílit její efektivnost, transparentnost a systémovost. V návaznosti na tuto analýzu předložilo MZV v lednu 2002 vládě *Koncepci zahraniční rozvojové pomoci ČR na období 2002-2007*, kterou vzala vláda na vědomí svým usnesením č. 91 ze dne 23. ledna 2002. Jako rámcový cíl v oblasti zahraniční rozvojové pomoci je zde uvedeno přispění v souladu s úsilím mezinárodního společenství k omezení chudoby v méně vyspělých částech světa cestou ekonomicko-sociálního udržitelného rozvoje.

ČR se ztotožňuje s vícerozměrným přístupem k omezování chudoby, kterou nelze chápat pouze v ekonomických termínech nízkého příjmu na obyvatele, ale i v dalších sociálních a environmentálních vazbách. ČR plně podporuje mezinárodní rozvojové cíle (Millennium Development Goals – MDG), které vyplynuly z mezinárodních konferencí OSN v 90. letech a byly potvrzeny Miléniovým summitem OSN v roce 2000. Ústředním cílem je snížení počtu lidí žijících v absolutní chudobě o polovinu do roku 2015. V souladu s cíli uvedenými v Zásadách zahraniční rozvojové spolupráce a zahraničně politickými zájmy ČR schválila vláda záměr dlouhodobě směřovat českou ZRS do následujících prioritních zemí: Angolské republiky, Zambijské republiky, Vietnamské socialistické republiky, Mongolska, Jemenské republiky, Moldavské republiky, Bosny a Hercegoviny, Srbska a Černé Hory [9, 11].

V roce 2000 poskytla ČR na základě usnesení vlády č. 153/1995 zahraniční rozvojovou pomoc ve výši 345 mil. Kč, což představuje 0,017 % HNP. Dlouhodobým úkolem ČR je v souladu s uvedenými cíli, principy a prioritami ZRP a s ohledem na možnosti české ekonomiky a státního rozpočtu přiblížit výši poskytované oficiální rozvojové pomoci (ODA) průměru vyspělých dárců, který se v současnosti pohybuje kolem 0,25 % HNP. Tato hodnota však stále zaostává za dlouhodobým cílem mezinárodního společenství, vytyčeným v rámci OSN, tj. věnovat 0,7 % HNP na oficiální rozvojovou pomoc [11].

1.4 Implementace udržitelného rozvoje do podnikatelského prostředí

Hospodářství ČR je založeno převážně na průmyslu, který byl donedávna považován za hlavního škůdce životního prostředí. Vstupem ekonomiky orientované jako ta naše, jsou z velké části (81%) neobnovitelné zdroje nebo produkty z nich vyrobené, obnovitelné zdroje tvoří méně než pětinu celkových vstupů (19%). Předpokladem udržitelnosti budoucího vývoje a cílem národní strategie je v dlouhodobé perspektivě stabilizace a postupné snížení spotřeby všech zdrojů v ČR. Čerpání zdrojů vede nejen k jejich úbytku, emisím, odpadům a narušení ekosystémů, ale větší využití materiálových vstupů také vede k většímu materiálovému průtoku v ekonomice. Větší materiálový průtok je přímo spojený s dopravními náklady a s produkcí většího objemu tzv. ne-výrobního výstupu, který končí v odpadním toku. Zpracování většího průtoku vyvolává vyšší celkové provozní náklady výrob, a tím vede k neefektivitě provozů, která má nepřímo za následek negativní sociální aspekty (nezaměstnanost a s ní spojené sociální problémy) [14].

V posledních letech jsme svědky řady iniciativ směřujících k ekologicky příznivému chování průmyslových podniků a nastoupení trajektorie udržitelného rozvoje. Pozitivní vztah podniku k ochraně životního prostředí se stává nevyhnutelnou podmínkou jeho společenské existence, který je kromě příznivých hospodářských výsledků také závislý na podpoře a akceptování svých činností ze strany veřejnosti. Stále více lidí odmítá produkty takových podniků, které zaujímají lhostejný postoj k životnímu prostředí, a naopak upřednostňuje výrobky a obaly vyrobené z recyklovatelných materiálů, výrobky, které přispívají ke zdravějšímu životnímu prostředí. Toto všechno vytváří strategickou marketingovou příležitost pro výrobce, který může demonstrovat environmentální zaměření výroby.

Obecně lze vymezit dvě základní strategie podniku, které se vztahují k ochraně životního prostředí. Defenzivní strategie, označovaná též jako reaktivní, se vyznačuje tím, že podnik uvažuje o ochraně životního prostředí, když je nucen respektovat příslušné zákony, vyhlášky a předpisy, popř. opatření konkurence, víceméně reaguje až po vzniku problému. Ofenzivní strategie ochrany životního prostředí, označovaná též jako proaktivní, se naopak zabývá problémem dříve, než vznikne, než je aktuální a zasahuje preventivními přístupy [5].

Základní myšlenkou tohoto nového přístupu je ekoefektivita. Tento termín zdůrazňuje řadu aspektů udržitelného způsobu výroby: nižší spotřebu materiálu a energie, důsledné využití veškerých meziproductů, minimalizaci odpadů prostřednictvím prevence jejich vzniku, nepoužívání nebezpečných (např. toxických) látek ani jako meziproductů, analýzy životního cyklu výrobků (LCA) a řady dalších specifických přístupů. Cílem je uplatnit řešení dvojího zisku, což znamená, že se vedle ekologického zlepšení posilují i ekonomické parametry podniku a jeho konkurenceschopnost. V důsledku skutečné ekologizace výroby by se měly postupně stát zbytečnými koncové technologie, které v podstatě představují ekonomickou zátěž [13].

Česká ekonomika je často předmětem kritiky, protože jakožto vyspělá, by měla produkovat velký podíl výrobků s vysokou přidanou hodnotou, tzn. dokázat z „mála“ vstupních surovin vyrobit „hodně“ v podobě specializovaných či „high-tech“ výrobků, což se neděje. Ve vyspělých ekonomikách se samozřejmě také používají výrobky s nízkou přidanou hodnotou, jejich výroba, která málo zhodnocuje výrobní vstupy a většinou značně zatěžuje životní prostředí, se však přesunula zpravidla na východ nebo do zemí třetího světa (negativní jev globalizace). Cílem tedy není restrukturalizovat ekonomiku, aby se v zemi vyrábělo pouze to, co má vysokou přidanou hodnotu, ale věci s nízkou přidanou hodnotou vyrábět ekoefektivně [14].

Nejdůležitějšími nástroji ochrany životního prostředí jsou až dosud nástroje administrativního charakteru, to znamená různé limity, normy, zákazy a specifická povolení, které jsou zakotveny v zákonech a dalších podzákonných normách (vyhlášky příslušných ministerstev). V roce 2005 byl schválen zákon o podpoře využívání obnovitelných zdrojů energie (180/2005 Sb.), který garantuje minimální výkupní ceny a umožňuje výrobcům z obnovitelných zdrojů uzavírat dlouhodobé smlouvy. Z hlediska trvale udržitelného rozvoje, je ale vhodnějším řešením započtení externích nákladů neboli externalit do výrobních cen. Jedná se o náklady způsobené škodami na životním prostředí. Tyto externality by zvýšily výrobní ceny v těch elektrárnách, které výrazně narušují životní prostředí a převedly by tak náklady, které platí společnost, přímo na výrobce. Současný stav běžný v tržní ekonomice, kdy výrobce platí jen přímé náklady na výrobu elektřiny, odvozené z tržní ceny suroviny, není pro trvale udržitelný rozvoj žádoucí [13, 22].

Důležitou možností uplatnění ekonomických nástrojů je vytvoření trhu. Příkladem je koncepce obchodovatelných povolení. ČR jako člen EU se v systému obchodovatelných emisí řídí legislativou EU, ale má i svou národní legislativu. Zatímco evropská směrnice

určuje základní pravidla obchodování, v pravomoci vlád členských států zůstává rozhodnutí o ekologickém cíli programu – limitu pro vypouštění emisí. Určuje ho národní alokační plán, v němž vláda schvaluje objem oxidu uhličitého, který v příslušném obchodovacím období dovolí vypouštět jednotlivým znečišťovateli. Každá společnost může dokoupit další povolenky, pokud chce znečišťovat více, nebo naopak prodat přebytky. Může samozřejmě obchodovat i s jinými firmami v rámci EU. Vláda ČR schválila 30. listopadu 2006 národní alokační plán na léta 2008-2012, který povoluje celkový maximální alokovaný objem pro dané období na 509,5 miliónu (tzn. na každý rok 101,9 miliónu). Evropská komise přijala tento plán pod podmínkou určitých změn, včetně snížení celkového počtu povolenek na emise, které ČR navrhla. Limit stanovený Evropskou komisí je o 15,1 milionů na rok nižší [13, 18].

Poměrně rychle se v posledních letech začaly zavádět fiskální nástroje, mezi něž patří především daně. V ČR 1. ledna 2008 vstoupila v platnost ekologická daň. Předmětem zdanění jsou energetické produkty, jejichž výroba a/nebo spotřeba vede k prokazatelnému negativnímu dopadu na životní prostředí a lidské zdraví. Zdanění se týká elektřiny, zemního plynu a některých dalších plynů, jejichž spotřeba zatěžuje životní prostředí. Fiskálním efektem reformy je přesun zátěže z přímých daní k daním nepřímým [6].

Důležitým ekonomickým nástrojem jsou dotace, granty nebo výhodné půjčky pro činnosti, které jsou pro udržitelný rozvoj a pro ochranu životního prostředí a přírodních zdrojů příznivé. V této souvislosti u nás funguje Státní fond životního prostředí. Dotacemi lze podporovat rozvoj šetrných technologií, vědecký výzkum a podobně [13].

Podnik může také využívat ve své environmentální strategii tzv. dobrovolné nástroje environmentální politiky, které lze velmi stručně definovat jako formalizované prostředky, jejichž používání mu žádný legislativní předpis nepřikazuje. Mezi nejznámější dobrovolné nástroje, na jejichž podporu byly zřízeny v České republice Národní programy patří: označování ekologicky šetrných výrobků, systémy environmentálního řízení a čistší produkce.

- **Program a umístění ekoznačky na výrobku** poskytuje spotřebitelům záruku, že označený výrobek má minimální nepříznivé vlivy na životní prostředí a poškozuje je podstatně méně, než je tomu v případě ostatních srovnatelných výrobků. V současnosti se rozšiřuje zejména produkce a spotřeba tzv. biopotravin, které jsou produkovány ekologickým zemědělstvím, které se vyznačuje environmentálně

příznivými a udržitelnými postupy. Již před datem přistoupení ČR k EU bylo rozhodnuto, že český program označování ekologicky šetrných výrobků bude pokračovat dále a ekoznačka „Ekologicky šetrný výrobek“ bude udělována souběžně s ekoznačkou EU „The Flower“ [12, 13].

- Pod pojmem **system environmentálního řízení** (EMS – Environmental Management System) se rozumí takový systém řízení, který jakékoliv organizaci umožňuje řídit mimo jiné také všechny své vlivy, jimiž působí na životní prostředí, a neustále tak zlepšovat svůj environmentální profil. Systém environmentálního řízení si organizace sama zavedla anebo zavede buď podle nařízení EU, anebo podle mezinárodní normy, vydané u nás poprvé v r. 1997 a v r. 2005 novelizované: ČSN EN ISO 14 001. EMS patří společně se systémem managementu bezpečnosti a ochrany zdraví podle předpisu OHSAS 18001 mezi tak říkajíc „obecné“, nebo univerzální modely, které lze aplikovat v podnicích všech odvětví, v podnicích služeb, a dokonce i v organizacích veřejné a státní správy. Jednotlivá odvětví postupně vytvářela vlastní modely, přizpůsobené specifickým podmínkám daného odvětví. Jsou známé modely správné výrobní praxe v potravinářském průmyslu HCCP, založené na analýze rizik procesů v kritických bodech, nebo modely managementu bezpečnosti informací ISMS. V ČR je také certifikováno několik tisíc systémů managementu jakosti, které udávají další směry, více zaměřené na úspěšnost podnikání jako celku. Péče o jakost je v nich systémově propojena s dalšími prvky, jako je stimulace zaměstnanců, péče o jejich bezpečnost, ochrana životního prostředí, sociální aktivity vůči regionu, optimální řízení zdrojů a „controlling“ nákladů - modely TQM (u nás často nazývané komplexní systémy řízení jakosti), MBQA (model Ceny za jakost USA), Evropský model úspěšnosti EFQM a další. Všechny potřebné systémy v podniku je pak třeba integrovat do jednoho, do integrovaného systému řízení [2, 12].
- **Čistší produkce** je nástrojem preventivní ochrany životního prostředí, který posuzuje dopady činnosti člověka na životní prostředí jako celek. Je zaměřen na prevenci, tedy snížení množství a toxicity odpadů (tuhých, kapalných i plyných) přímo u zdroje jejich vzniku a vylučuje přenášení znečištění z jedné složky životního prostředí do druhé. Princip působení nástroje spočívá v tom, že na podkladě prověření materiálů a energetických toků zkoumaného systému (např. výrobního procesu) se nejdříve určí příčiny, které způsobují vznik vlivů, jimiž tento

system (výrobní proces) negativně působí na životní prostředí. V další fázi se pak hledají možnosti jak tyto příčiny odstranit a navržené varianty se posoudí z hlediska jejich praktické aplikace, tj. z hlediska snadnosti jejich technické proveditelnosti a z hlediska jejich ekonomického a ekologického efektu. Nejvhodnější varianta se pak realizuje. Ze zkušeností z praxe vyplývá, že aplikace strategie čistší produkce je po ekonomické stránce velmi výhodná a právem se označuje jako tzv. strategie dvojího zisku (nižšího negativního dopadu na životní prostředí bylo dosaženo za současného snížení celkových nákladů). Návratnost provedených opatření u čistší produkce bývá velmi často nižší než dva měsíce. Zavádění strategie čistší produkce podporuje OSN vydáním tzv. Mezinárodní deklarace o čistší produkci, kterou v r. 2000 podepsal za Českou republiku ministr životního prostředí [12].

Podniková praxe zatím vnímá udržitelný rozvoj především v kontextu ekonomického rozvoje a respektováním šetrného přístupu k životnímu prostředí. Trendem, který zdůrazňuje také sociální aspekty udržitelného rozvoje, je koncept společenské odpovědnosti firem (Corporate Social Responsibility – CRS).

Při hledání oficiální definice CSR se můžeme opřít například o definici Evropské unie, která společenskou odpovědnost firem vymezuje jako: „Dobrovolné integrování sociálních a ekologických hledisek do každodenních firemních operací a interakcí se stakeholdery.“ Jako stakeholdeři jsou označovány všechny osoby či skupiny osob, které mají vliv na chod podniku nebo jsou jeho činností ovlivněny. Jsou jimi např. akcionáři, obchodní partneři, zákazníci, zaměstnanci, instituce státní správy, zájmové skupiny, média či odbory. Tyto osoby či skupiny tvoří zmíněnou „společnost“ a právě jejich názory a potřeby je nutno brát v úvahu při definování firemní CSR strategie.

Základní východisko pro společenskou odpovědnost firem tvoří pochopení a přijetí skutečnosti, že podnik je přímou součástí společnosti a širšího systému vztahů. Jeho prosperita bude v důsledku záviset na zdraví okolní společnosti a v neposlední řadě také na náladě této společnosti vůči němu. Právě tato myšlenka je základem v dnes hojně užívaném pojmu tzv. triple-bottom-line business (trojí základ podnikání), který charakterizuje způsob podnikání, jenž se zaměřuje nejen na ekonomickou, ale také na sociální a environmentální stránku své činnosti. Konkrétním projevem v ekonomické rovině CSR je například odmítnutí korupce, transparentnost, vztahy s investory či etický kodex. Do projevů sociální roviny CSR patří především odmítnutí dětské práce, rovnost žen a mužů, vzdělání a rekvalifikace zaměstnanců, do projevů environmentální roviny

CSR náleží ekologická výroba, produkty a služby (standardy řady EMAS a ISO 14000), investice do ekologických technologií nebo ekologická firemní kultura (recyklace, úspory energie atd.) [19].

2 ASPEKTY UDRŽITELNÉHO ROZVOJE (podle GRI)

Pro sledování míry udržitelnosti rozvoje jsou zapotřebí ukazatele / indikátory, které by tuto míru kvantifikovaly a objektivizovaly. Zřejmě ještě není možné stanovit absolutní hodnoty, které by vyjadřovaly prahy udržitelnosti pro dílčí kriteria, koneckonců by tyto hodnoty zřejmě neměly ani praktický smysl, vzhledem ke komplexní podstatě udržitelnosti a ke specifickým podmínkám jednotlivých území a různých časových období. Podle Václava Mezřického „pravidelným sledováním a vyhodnocováním lze pouze sledovat posun společnosti směrem k udržitelnosti či od ní“. Proto směřuje úsilí o vznik a užívání ukazatelů udržitelného rozvoje spíše k možnosti indikovat a hodnotit vývojové trendy pro jednotlivá sledovaná území a k srovnávání stavu a trendů mezi jednotlivými územími (městy, státy, regiony) navzájem [23].

Ukazatele udržitelného rozvoje zaznamenaly stejně jako celý koncept velmi dynamický vývoj. První návrhy indikátorů se začaly objevovat již před více než 40 lety v USA. Obtížnost postižení všech aspektů trvalé udržitelnosti v jednom indikátoru vedlo ke vzniku celé řady různých indikátorů. Existuje tak škála indikátorů od dílčích, zaměřených na určitou složku životního prostředí nebo sociální charakteristiku, až po souhrnné indikátory typu HDI (Human Development Index), ISEW (Index of Sustainable Economic Welfare), GSI (Genuine Saving Index).

Aby byly indikátory skutečně prakticky použitelné, měly by splňovat několik požadavků, z nichž ty následující lze považovat za nejdůležitější:

- Reprezentativnost, tj. musí být jasné, jaký jev daný indikátor reprezentuje. Kromě volby správného obsahu to předpokládá volbu správné prostorové a časové dimenze takového ukazatele.
- Reálná zjistitelnost (popřípadě měřitelnost), tj. jeho zjištění musí být metodicky a technicky možné, a to buď vlastním šetřením nebo převzetím z existujících statistických databází.
- Jednoduchost, pochopitelnost, tj. jeho konstrukce a hodnoty musí být srozumitelné a pochopitelné adresátovi.
- Cenová dostupnost, tj. náklady na jeho zjišťování by měly být přijatelné. Znamená to, že užitek plynoucí ze zjištěné informace musí převyšovat náklady na pořízení této informace.

- Efektivnost, tj. měly by být voleny pokud možno tak, aby umožňovaly hodnotit klíčové body daného procesu či jevu [15].

V podnikatelském prostředí se poskytování informací (v podobě indikátorů) stává nezbytnou součástí společenské existence. Transparentnost udržitelnosti aktivit organizace¹ je v zájmu širokého spektra zainteresovaných subjektů (tzv. stakeholders), včetně ostatních podnikatelských subjektů, zaměstnanců, mimovládních organizací, investorů, auditorů a dalších. Věrohodné a spolehlivé reportování o udržitelném rozvoji organizace zaručuje používání směrnic nezávislé instituce Global Reporting Initiative (GRI). Tato organizace byla založena v roce 1997, sídlí v Amsterdamu a je částečně napojena na OSN. Reportingový rámec GRI obsahuje všeobecný a sektorovo - specifický obsah, který byl odsouhlasen širokým spektrem zainteresovaných subjektů celého světa, aby byl všeobecně použitelný pro reporting výkonnosti organizace v oblasti trvale udržitelného rozvoje. Tento rámec lze aplikovat v organizacích různé velikosti, různých sektorů a lokalit. Organizace na základě využití směrnic GRI poté poskytuje kvalitativní a nebo kvantitativní informace o závěrech a výsledcích, které jsou porovnatelné a představují změny v daném časovém období. Takovéto informace se nazývají indikátory výkonnosti. Indikátory výkonnosti trvale udržitelného rozvoje jsou rozděleny do ekonomických, environmentálních a sociálních kategorií. Daná kategorie může mít více aspektů [3].

V Příloze 1 jsou obsaženy definice indikátorů, vztahující se k jednotlivým aspektům všech kategorií. Indikátory se dělí do dvou skupin, a to na hlavní indikátory, tzn. takové indikátory, které se považují za všeobecně aplikovatelné a důležité pro většinu zainteresovaných subjektů a na doplňující indikátory, které představují nově vznikající postup a nebo obsahují témata, která mohou být důležitá pro některé organizace, ale nejsou všeobecně důležitá pro všechny.

2.1 Ekonomické aspekty udržitelného rozvoje

Ekonomická dimenze udržitelnosti zvyšuje vliv organizace na ekonomické podmínky svých zainteresovaných subjektů a na ekonomický systém na lokální, národní a globální úrovni. Ekonomické indikátory znázorňují tok kapitálu mezi různými zainteresovanými subjekty a hlavně ekonomické vlivy organizace na celou společnost. Finanční výkonnost organizace je základním parametrem k pochopení organizace a její

¹ Organizace – vybrána jako zástupce pojmů označujících podnikatelský subjekt (firma, společnost, podnik apod.).

vlastní udržitelnosti rozvoje. Avšak tato informace je dobře reportovaná ve vícero oblastech v ročních účetních uzávěrkách a výročních zprávách. Roční účetní uzávěrky poskytují informace o finanční situaci, výkonnosti a změnách ve finanční situaci subjektu. Rovněž vyjadřují výsledky dosažené ve spravování finančního kapitálu poskytnutého organizaci.

Organizace může být finančně životaschopná, ale toho se může dosáhnout vytvářením významných externalit (náklady způsobené škodami na životním prostředí), které ovlivňují ostatní zainteresované subjekty. Indikátory ekonomické výkonnosti jsou určeny na měření ekonomických výsledků činnosti organizace a efektu těchto výsledků na široké spektrum zainteresovaných subjektů.

Mezi ekonomické aspekty podle GRI patří:

- **Ekonomická výkonnost** - aspekt zahrnuje údaje o vytváření a rozdělování ekonomické hodnoty, které poskytují základní informace pro zainteresované subjekty o tom, jak organizace vytváří své bohatství. Dále jsou zde obsaženy údaje o finančních dopadech a jiných rizicích a přínosech na činnost organizace v důsledku klimatických změn, výše finančního příspěvku od státu a krytí závazků dávek sociálního pojištění organizace.
- **Tržní prezentace** - tyto indikátory poskytují informace o interakcích na specifických trzích. Sleduje se především politika, praktiky a poměr výdajů u místních dodavatelů na významných místech provozu. Poměr místních výdajů může být jedním z důležitých faktorů přispívání do lokální ekonomiky a udržování vztahů s komunitou. Dále je důležitá rozmanitost týmu manažerů a zařazení členů místní komunity, což posilní lidský potenciál, ekonomický prospěch pro lokální komunitu jako i schopnost organizace porozumět potřebám dané lokality.
- **Nepřímé ekonomické dopady** - aspekt obsahující indikátory měřící ekonomické vlivy vytvořené jako výsledek ekonomických činností a transakcí organizace. Jedná se o investice do infrastruktury a služeb poskytnutých primárně pro veřejný prospěch prostřednictvím komerčních, neziskových či benefičních akcí.

Existuje několik vazeb mezi různými ekonomickými indikátory, např. vztahy mezi výsledkem hospodaření (či jinak vyjádřenou ekonomickou hodnotou) a mzdami a výhodami pro zaměstnance, transakcemi s vládami nebo komunitním investováním. Ekonomické indikátory jsou též úzce spojeny s indikátory z jiných kategorií, např. spojitost

mezi finančními dopady v důsledku klimatických změn a spotřebou primární energie či spojitost mezi nepřímými ekonomickými vlivy a socioekonomickými vlivy na komunity [3].

2.2 Environmentální aspekty udržitelného rozvoje

Environmentální indikátory zobrazují vstupy, výstupy a způsob vlivu organizace na životní prostředí. Energie, voda a materiály představují tři standardní typy vstupů, které používá většina organizací. Tyto vstupy mají za následek výstupy s významem pro životní prostředí a jsou zobrazeny v aspektech emisí, odpadních vod a odpadů. Biodiverzita (biologická rozmanitost) je též spojena s konceptem vstupů, přestože může být vnímána jako jeden z přírodních zdrojů. Biodiverzita je však zároveň přímo ovlivněna výstupy, jako jsou například polutanty (znečišťující látky, jejichž výskyt je ohlašovatel povinen monitorovat).

Mezi environmentální aspekty podle GRI patří:

- **Materiály** - aspekt sledující spotřebu materiálu, jakožto příspěvek organizace k uchování globálních zdrojů a úsilí, které se vynaložilo na snížení materiálové intenzity a zvýšení efektivity ekonomiky. Dále je sledována schopnost organizace používat recyklované materiály.
- **Energie** - skupina indikátorů hodnotící spotřebu přímé a nepřímé energie (přímá energie je energie využitá organizací, nepřímá energie je naproti tomu energie využitá dalšími subjekty, které poskytují organizaci služby), mezi indikátory též patří energie ušetřená díky úsporným opatřením a zlepšení efektivity a vývoji energeticky efektivních produktů a služeb.
- **Voda** - aspekt zahrnuje celkový objem odebrané vody, což znamená celkový odběr vody organizací ze všech zdrojů (povrchová voda, podzemní voda, dešťová voda a komunální dodávky vody) na jakékoli použití po dobu sledovaného období. Dále se vyhodnocuje rozsah vlivů na vodní zdroje (vodní ekosystém), které jsou významně ovlivněné odběrem vody. Též se sleduje objem opakovaně použité a recyklované vody, jakožto kritéria efektivity.
- **Biodiverzita** - aspekt týkající se lokalit a velikosti vlastněné či pronajaté půdy, která se nachází na chráněném území a nebo v blízkosti právně chráněných území,

jako i území s vysokou biodiverzitou mimo chráněná území. Sledují se významné vlivy organizace (přímé i nepřímé), které mohou nepříznivě ovlivnit celistvost geografické oblasti (regionu). Jedná se změnu ekologických vlastností, struktur a funkcí v rámci celé oblasti, které trvají dlouhou dobu. Znamená to pak, že se prostředí, úroveň jeho populace a nebo jednotlivé druhy, které tvoří toto prostředí důležitým, nemohou zachovat.

- **Emise, odpadní vody a odpady** - tento aspekt vyjadřují indikátory, které hodnotí standardní odpad posuzovaný jako znečištění životního prostředí. Tyto indikátory zahrnují různé typy polutantů (např. emise do ovzduší, odpadní vody, tuhý odpad), které jsou obvykle uznávané v regulačním rámci. Existují indikátory pro dva typy emisí, které jsou předmětem mezinárodních konvencí – o skleníkových plynech a o látkách poškozujících ozónovou vrstvu. Zároveň by měli organizace systematicky vyvíjet úsilí, aby zabránily kontaminaci nebezpečnými materiály, což je přímo spojeno s dodržováním nařízení organizace a s finančním rizikem v podobě dodatečných nákladů na odstranění škodlivých látek, rizikem regulačních postupů a poškozením dobrého jména.
- **Produkty a služby** - aspekt posuzující opatření, která udělala organizace za účelem snížení negativních dopadů na životní prostředí a posílení pozitivních vlivů výroby a dodávky svých produktů a služeb. Aspekt dále zahrnuje pohled na rozsah sběru produktů, složek a nebo materiálů organizace, které se následně úspěšně používají jako užitečné materiály pro nové procesy výroby. To zároveň poskytuje pohled na stupeň vývoje produktů a obalů, které jsou schopné recyklace a opakovaného použití.
- **Dodržování zákonů a nařízení** - aspekt poukazující na schopnost managementu zabezpečit, aby činnosti byly v souladu s určitými parametry výkonnosti, které se vztahují k životnímu prostředí.
- **Přeprava** - aspekt zabývající se způsobem přepravy surovin a zboží z jednoho místa na druhé (mezi dodavateli, výrobními závody, sklady a zákazníky) použitím různých způsobů přepravy, včetně osobní přepravy (např. doprava zaměstnanců a služební obchodní cesty). Environmentální vlivy transportních systémů mají široký rozsah – od globálního oteplování až k místnímu smogu a hluku.

- **Celkové** - aspekt vyjadřující celkové výdaje organizace na ochranu životního prostředí a nebo podporu, prevenci, redukování, kontrolu a dokumentování environmentálních aspektů, vlivů a ohrožení. Zároveň zahrnuje náklady na likvidaci, zpracování, ozdravení a odstraňování následků.

Hodnocení spotřeby energie je podstatným faktorem redukce emisí skleníkových plynů a změny klimatických podmínek. Spalování fosilních paliv potřebných na výrobu energie způsobuje tvorbu oxidu uhličitého. Snížení odběru energie je jednou z podmínek na splnění cílů formulovaných v Kjótském protokolu (úmluva přijatá na konferenci členských států Rámcové smlouvy o změně klimatu v Kjótu v prosinci 1997) a na redukcí rizika závažných klimatických uměn. Těchto cílů lze dosáhnout efektivnějším používáním energie a nahrazením energie z fosilních zdrojů zdroji obnovitelnými. Důležitou strategií na snížení spotřeby přímé energie je vývoj energeticky efektivních produktů a služeb a snížení spotřeby nepřímé energie (např. výběr surovin, jejichž zpracování není energeticky náročné).

Aspekty přepravy a produktů a služeb představují oblasti, ve kterých může organizace dále ovlivňovat životní prostředí, často však ve spolupráci s dalšími stranami jako jsou zákazníci nebo dodavatelé logistických služeb [3].

2.3 Sociální aspekty udržitelného rozvoje

Pro pochopení významu sociálních aspektů pro udržitelný rozvoj je nutné, aby si organizace byla vědoma důležitosti lidských zdrojů pro svou současnou i budoucí úspěšnost. Organizace operují v prostředí, které je velmi dynamické, náročné a nepřehledné. Většina organizací musí vyvíjet maximální úsilí pro to, aby dokázaly být úspěšné nejen v blízké budoucnosti, ale aby si dokázaly zabezpečit úspěch i v dlouhodobějším časovém horizontu. Předpokladem tohoto úspěchu jsou lidé v podniku a jejich potenciál.

Lidské zdroje a jejich pozitivní i negativní schopnosti, které v prostředí organizace projevují, jsou nenahraditelným konstruktivním (a někdy, bohužel, i destruktivním) tvůrcem nových hodnot a nového poznání. Základním předpokladem péče o lidské zdroje v organizaci je posilování motivace všech zaměstnanců organizace. Jedině vysoce motivovaný zaměstnanec se ztotožní s cíli organizace a je ochotný jim přizpůsobit i své osobní cíle a podávat maximální výkon. Za velmi silný stimulátor obecně platí

odměňování. Dnešní zaměstnanec však potřebuje cítit také zájem organizace na jeho rozvoji, informovanosti, budoucnosti. Do popředí ve stimulaci se tak dostávají volba a uplatňování vhodných stylů řízení, efektivní a průhledná komunikace a všeobecná informovanost zaměstnanců, hodnocení komplexního pracovního výkonu zaměstnanců, vzdělávání, úroveň pracovních vztahů a v neposlední řadě také péče o zdraví a bezpečnost při práci a péče o přijatelné pracovní prostředí [1].

Podrobnějšímu popisu sociálních aspektů udržitelného rozvoje a jejich indikátorů (podle směrnice GRI) je věnována následující kapitola.

3 SOCIÁLNÍ ASPEKTY UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

Sociální dimenze udržitelnosti rozvoje se zabývá vlivy organizace na sociální systém, ve kterém uskutečňuje svoji činnost. Indikátory sociální výkonnosti představují hlavní aspekty výkonnosti týkající se pracovních postupů, lidských práv, společnosti a odpovědnosti za produkty. Kategorie práce a pracovní postupy, lidská práva a odpovědnost za produkty vyjadřují vlivy spojené se specifickými skupinami zainteresovaných subjektů (např. zaměstnanci a nebo zákazníci). Sociální vlivy organizace jsou však propojeny i se vztahy s tržními strukturami a sociálními institucemi, přičemž vytvářejí sociální prostředí, ve kterém skupiny zainteresovaných subjektů působí. Tyto interakce, kterými se zabývá kategorie společnost, stejně jako přístup organizace k jednání se sociálními skupinami jako jsou například komunity, představují důležitou složku výkonnosti v oblasti udržitelného rozvoje [3].

3.1 Práce a pracovní postupy

Specifické aspekty v této kategorii jsou založené na mezinárodně uznávaných všeobecných standardech, obsažených v dokumentech:

- Všeobecná deklarace lidských práv OSN a její protokoly,
- Konvence OSN: Mezinárodní pakt o občanských a politických právech,
- Konvence OSN: Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech,
- Deklarace o základních zásadách a právech při práci Mezinárodní organizace práce MOP z roku 1998,
- Vídeňská deklarace a akční program.

Deklarace tripartity MOP o mezinárodních podnicích a sociální politice a Směrnice OECD pro nadnárodní společnosti (dále jen Směrnice) jsou navíc nástroje, které přímo obsahují společenskou odpovědnost soukromého podnikání a nastiňují tak indikátory pracovních postupů.

Mezi sociální aspekty v kategorii práce a pracovní postupy podle GRI patří:

- **Zaměstnanost** - tento aspekt obsahuje indikátor o rozdělení celkové pracovní síly podle typu zaměstnání, pracovní smlouvy a regionu, dále obsahuje indikátor zabývající se fluktuací, která vyjadřuje počet zaměstnanců, kteří ukončili pracovní poměr dobrovolně, byli propuštěni, odešli do důchodu a nebo utrpěli smrtelný pracovní úraz. Nerovný poměr fluktuace podle věku a nebo pohlaví může znamenat nekompatibilitu a nebo potenciální nerovnost na pracovišti. Aspekt se též zaměřuje na benefity poskytované zaměstnancům na plný úvazek. Benefity mohou být poskytnuty ve formě finančního příspěvku, proplacení nákladů, které vynaložil zaměstnanec při výkonu své práce, odstupné (z důvodu nadbytečnosti) nad minimum vyplývající ze zákona a běžné odstupné.
- **Pracovní vztahy** - aspekt vyjadřuje procento zaměstnanců zahrnutých do dohod o kolektivním vyjednávání, což poukazuje na postup organizace ve vztahu ke svobodě sdružování. Aspekt také zahrnuje postup organizace při zabezpečení včasných jednání o významných operačních změnách (např. restrukturalizace, prodej části a nebo celé organizace, fúze apod.) a při zabezpečení spolupráce se zaměstnanci při vyjednávání a implementování těchto změn (které mohou mít pozitivní i negativní dopad na pracovníky). Minimální oznamovací doba je ukazatelem schopnosti organizace udržet si spokojenost zaměstnanců.
- **Bezpečnost a ochrana zdraví při práci** - aspekt obsahující indikátor o zastoupení zaměstnanců v komisích bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Používání těchto komisí je jeden ze způsobů, jak zapojit zaměstnance do zlepšování zásad bezpečnosti a ochrany zdraví při práci na pracovišti. Dále aspekt indikuje množství úrazů a nemocí z povolání, počet vynechaných dní a počet úmrtí, jakožto následku vlivu práce. V návaznosti na to se též aspekt soustředí na vzdělávání, školení, poradenství, programy prevence a kontroly rizika, týkající se vážných onemocnění, které se týkají pracovníků, jejich rodin a nebo členů komunity.
- **Školení a vzdělávání** - aspekt zabývající se průměrným počtem hodin školení v průběhu roku vztahující se na jednoho zaměstnance, s ohledem na kategorie zaměstnanců. Kategoriemi zaměstnanců se má na mysli všeobecné rozdělení systému lidských zdrojů na základě funkcí a nebo oddělení v organizaci (např. vyšší management, technici, administrativní a výrobní pracovníci, atd.). Aspekt

zahrnuje též postupy a programy, které se zaměřují na vývoj schopností zaměstnance, aby byly splněny strategické potřeby organizace a programy pro celoživotní vzdělávání, které podporuje trvalou zaměstnanost zaměstnanců.

- **Rozmanitost a rovná příležitost** - aspekt obsahuje indikátor vyjadřující složení správních orgánů a rozdělení zaměstnanců do kategorií podle pohlaví, věkové skupiny, zařazení do minoritní skupiny a dalších indikátorů různorodosti, např. občanství, původ předků a etnický původ, vyznání a tělesné postižení. Další indikátor sleduje poměr základní mzdy mužů a žen podle kategorie zaměstnanců. Tento princip je podporovaný domluvou MOP o rovném odměňování mužů a žen za práci stejné hodnoty. Rovnost v odměňování je faktorem udržitelnosti kvalifikovaných zaměstnanců [3].

Ve stávající mezinárodní konkurenci společností a ekonomik založených na znalostech je výkonný zaměstnanec kritickým faktorem úspěchu každé organizace. Podmínky, které zaměstnavatel zaměstnanci k práci vytváří, a potenciál, který zaměstnanec ve své práci využívá, je jednoznačně ovlivněn vzájemnými vztahy těchto partnerů. Ty jsou dány nejen zaměstnaneckou politikou založenou na zákonech daného státu a filozofií organizace, ale často i osobními vztahy těchto partnerů. Hranice mezi zákonnými podmínkami na pracovišti, péčí o zaměstnance a dobrovolným nadstandardem se v různých zemích liší a je proto na úrovni Evropské unie živě diskutována v rámci *Generálního ředitelství zaměstnanosti, sociálních věcí a rovných příležitostí*, i na širší mezinárodní úrovni, např. v Mezinárodní organizaci zaměstnavatelů, Organizaci spojených národů, Mezinárodní organizaci práce, Unii zaměstnavatelských svazů, Organizaci pro ekonomickou spolupráci a rozvoj atd.

S ohledem na vysokou pracovní zátěž české společnosti (Češi průměrně týdně odpracují téměř 42 hodin) patří mezi současné trendy nalezení rovnováhy mezi pracovním a soukromým životem zaměstnanců, především žen. Toto téma bylo například hlavní náplní projektu *Podmínky pro sladování profesního a rodinného života - partnerství v rodině*, který byl hrazen z prostředků Iniciativy Společností EQUAL (tato Iniciativa podporuje na celém území EU mezinárodní spolupráci při vývoji a prosazování nových nástrojů boje se všemi formami diskriminace a s nerovnostmi na trhu práce). Organizace se do této iniciativy mohou zapojit například zaváděním flexibilních forem zaměstnání (práce na dobu určitou, práce z domova, pružná pracovní doba, částečný úvazek, kratší pracovní

doba) nebo udržováním kontaktů se zaměstnanci - ženami během doby jejich mateřské dovolené, čímž tyto ženy neztratí kontakt s děním v oboru a podobně.

Potřeba sladění pracovního a soukromého života by s ohledem na rostoucí ekonomický význam znalostí měla směřovat i ke sladění těchto „dvou životů“ s „životem třetím“, a to studijním. Je nezbytné, aby se celoživotní učení stalo běžným životním stylem. Kromě vlastní motivace je ovšem třeba, aby stát vytvořil zaměstnancům i zaměstnavatelům příznivé a motivující prostředí.

V České republice je minimální péče o zaměstnance z pohledu organizace dána zákoníkem práce (zákon č. 65/1965 Sb.). Jakoukoliv péči nad rámec zákonných a státem vymahatelných povinností pak lze považovat za součást společensky odpovědného chování organizace. Pokud se mluví o vztahu organizace a zaměstnance a nadstandardních podmínkách zaměstnávání, nelze opomenout roli kolektivních smluv mezi zaměstnavateli a zaměstnanci. Obsahem těchto smluv mohou být např. zásady poskytování příspěvku zaměstnancům na penzijní připojištění, odměny k životním výročím, opatření na zmírnění dopadů organizačních změn apod. Míra a rozsah „nadzákonných“ opatření v kolektivních smlouvách závisí samozřejmě na dohodě vedení organizace s odbory.

Nadstandardní péče o zaměstnance bývá zahrnována již do pracovních smluv, které odrážejí způsob řízení lidských zdrojů v organizaci. To lze realizovat formou dílčích kroků spočívajících např. v poskytování bonusů či formou celkové strategie řízení lidských zdrojů. V té se pak mohou kromě výše uvedených prvků zaměstnanecké politiky promítnout: způsob vyhledávání a přijímání zaměstnanců, dlouhodobý profesní rozvoj zaměstnance, systém hodnocení dosahovaných výsledků, způsob odměňování a motivace zaměstnance, způsoby ukončování pracovního poměru, osobní rozvoj zaměstnance, apod.

Řízení lidských zdrojů organizace má již dnes svůj mezinárodně uznávaný standard, tzv. Investors in People (IIP), jehož implementace je v České republice finančně podporována ze strany státu. Standard sleduje schopnost organizace efektivně využívat a rozvíjet své zaměstnance. Přístup a úroveň práce se zaměstnanci pak záleží na tom, jaký význam manažeři a vlastníci organizací této péči o zaměstnance přikládají. Zkušenosti prokázaly, že kvalitní partnerství zaměstnavatele a zaměstnance přispívá k vyšší produktivitě práce, loajalitě zaměstnanců a snížení jejich fluktuace, což vede ke snížení transakčních nákladů na pracovní sílu organizace a k růstu její ekonomické efektivity [19].

3.2 Lidská práva

Indikátory v oblasti lidských práv vypracovávají organizace za účelem reportování o rozsahu, v jakém jsou lidská práva uplatňována při praktikách výběru investic a dodavatelů. Navíc indikátory zahrnují školení zaměstnanců o lidských právech, jako i o zákazu diskriminace, eliminaci dětské práce, svobodě sdružování a kolektivního vyjednávání, ochraně před nucenou a povinnou prací. Všeobecně uznávaná lidská práva jsou definována ve stejných konvencích a deklarácích, ze kterých vycházejí i aspekty práce a pracovních postupů (kapitola 3.1). Navzdory tomu, že kategorie lidská práva a pracovní postupy jsou navzájem úzce spojené, plní odlišné cíle. Indikátory lidských práv se zaměřují na způsob, jakým organizace dodržuje a respektuje základní práva člověka, zatímco indikátory pracovních postupů odrážejí kvalitu práce a pracovního prostředí.

Mezi sociální aspekty v kategorii lidská práva podle GRI patří:

- **Investiční a obchodní praktiky** - aspekt obsahující indikátor rozsahu integrace lidských práv do ekonomických rozhodnutí organizace. To je důležité zejména pro organizace, které provozují svou činnost, a nebo jsou partnery ve společném podniku v oblasti, kde ochrana lidských práv stále vyvolává znepokojení. Kontrola dodržování lidských práv zahrnuje formální nebo dokumentovaný proces, který uplatňuje kritéria výkonnosti v oblasti lidských práv jako jeden z faktorů při rozhodování či pokračování v investování. Dále tento aspekt indikuje procesy, které kontrolují a monitorují výkonnost v oblasti lidských práv v rámci dodavatelského řetězce a které tak mohou poskytnout důkazy o pozitivním vlivu organizace na širší podnikatelskou komunitu.
- **Zákaz diskriminace** - tento aspekt obsahuje indikátor vyjadřující celkový počet případů diskriminace a realizovaných opatření. Diskriminací se rozumí skutek a výsledek nerovného zacházení s osobou použitím nerovných nároků a nebo zamítnutí výhod na rozdíl od spravedlivého zacházení s osobou na základě individuálního přístupu. Diskriminace může též zahrnovat obtěžování, které je definované jako názory nebo činnost, která není příjemná či nepřijatelná pro osobu, které je adresována. Zásada nediskriminace ve vztahu k zaměstnání a povolání platí v takových podmínkách, jako je přijímání a propouštění zaměstnanců, odměňování, pracovní postup, výcvik a odchod do důchodu. Seznam nepovolených důvodů pro rozlišování, který je převzat z úmluvy MOP č. 11 z roku 1958 vychází z toho, že

jakékoli rozlišování, vylučování nebo dávání přednosti z těchto důvodů je porušením úmluvy. Od podniků se očekává, že budou prosazovat stejné příležitosti pro ženy a muže se zvláštním důrazem na stejná kritéria pro výběr, odměňování a pracovní postup a stejné používání těchto kritérií a že zabrání diskriminaci nebo propouštění na základě sňatku, těhotenství nebo rodičovství.

- **Svoboda asociací a kolektivní vyjednávání** - aspekt, jehož indikátor poukazuje na možnost uplatnit práva zaměstnanců na svobodu sdružování a kolektivního vyjednávání, což znamená, že zaměstnanci si mohou vytvořit společnou organizaci podle jejich vlastního rozhodnutí bez potřeby předchozího souhlasu.
- **Dětská práce** - tento aspekt obsahuje indikátor identifikující provozy s výrazným rizikem případů dětské práce a nebo mladistvých pracovníků pracujících v nebezpečných pracovních podmínkách. Za dítě je označována osoba ve věku nižším než 15 let nebo nižším, než je věk ukončení povinné školní docházky (podle toho, který je vyšší), s výjimkou některých zemí, ve kterých je ekonomika a vzdělání nedostatečně rozvinuté (v nich se může uplatnit minimální věk 14 let). Tyto země s výjimkou jsou specifikované organizací MOP. Mladistvý pracovník je označení pro osobu, jejíž věk je vyšší než příslušný minimální pracovní věk, ale nedosáhla 18-ti let.
- **Prevence nucené a povinné práce** - aspekt, jehož indikátor identifikuje práce a služby, které jsou vynucené od jakékoli osoby pod pohrůzkou trestu a které tato osoba nechtěla vykonat dobrovolně. Nejextrémnějšími případy jsou otrokářská práce, vězeňská práce a odpracování dluhu. Zadržování identifikačních dokumentů, požadování povinné zálohy, či nucení pracovníků pod hrozbou propuštění ze zaměstnání pracovat přesčasy, které nebyli dohodnuté předem, jsou též vynucenou prací.
- **Bezpečnostní postupy** - aspekt, jehož indikátor vyhodnocuje informace o podílu bezpečnostních složek, u kterých se předpokládá, že jsou dobře informovány o očekávaných organizace v oblasti dodržování lidských práv. Pracovníky bezpečnosti se rozumí pracovníci zaměstnaní za účelem ochrany vlastnictví organizace, kontroly davu, prevence ztráty, doprovázení osob, zboží a nebo cenných předmětů.

- **Práva původních obyvatel** - aspekt poukazující na stav vztahů s komunitami zainteresovaných subjektů, zejména v oblastech, kde žijí původní obyvatelé. Původní obyvatelé jsou obyvatelé, jejichž sociální, kulturní, politické a ekonomické podmínky jsou odlišné od jiných součástí dominantní národní komunity, a nebo kteří jsou považováni za původní obyvatelstvo vzhledem k jejich předkům v populaci, která osidlovala zemi, či geografickou oblast, ke které země patřila v čase dobytí, kolonizace a nebo ustavení hranic současného státu a kteří, bez ohledu na jejich právní stav, udržují některé a nebo všechny svoje vlastní sociální, ekonomické, kulturní a politické instituce [3].

Lidská práva jsou velmi složitou otázkou představující politická, právní a morální dilemata. Organizace čelí provokativním otázkám včetně toho, jak určit své oblasti odpovědnosti a odlišit je od oblastí odpovědnosti vlády, jak sledovat, zda jejich obchodní partneři plní jejich klíčové hodnoty a jak přistupovat a působit v zemích, kde je silně rozšířeno porušování lidských práv. Sama Evropská unie má závazek v rámci své politiky spolupráce zajišťovat dodržování pracovních norem, ochranu životního prostředí a lidských práv, a čelí výzvě zajištění úplného souladu své rozvojové politiky, obchodní politiky a své strategie rozvoje soukromého sektoru v rozvojových zemích zvláště podporou evropských investic.

Zvyšující se počet nadnárodních organizací se výslovně zavazuje ve svých pravidlech chování k lidským právům, přičemž rostoucí počet maloobchodníků v Evropě uplatňuje etické normy výroby na zboží, které dováží. V roce 1998 přijala EuroCommerce (organizace zastupující maloobchod, velkoobchod a mezinárodní obchod v Evropě) *Doporučení sociálních nákupních podmínek* týkajících se dětské, nucené a vězeňské práce. Pravidla chování by měla být uplatňována na všech úrovních organizace a výrobní linky. Je důležité, aby organizace poskytovaly úplné informace, což se týká i místních společenství jako součást dialogu s nimi. Školení pro místní řízení organizace, dělníky a společenství o jejich uplatňování je rovněž důležité. Dále musí být kladen důraz na „vývojový přístup“, který zdůrazňuje neustálé postupné zlepšování norem a samotných pravidel. V případě dětské práce by organizace měly respektovat nejenom znění konvencí MOP propuštěním kontrahentů (smluvních stran) využívajících dětské práce, ale měly by například také pomoci řešit dětskou chudobu a pomoci dětem ke vzdělání. Evropský parlament přijal 15.1.1999 Resoluci „o normách EU pro evropské podniky působící v rozvojových zemích: směrem k evropským pravidlům chování“; je to volání po

evropských pravidlech chování, která by přispěla k větší standardizaci dobrovolných pravidel chování založené na mezinárodních normách a k založení Evropské monitorovací platformy, včetně ustanovení o postupu při stížnostech a nápravné akci.

Průzkumy ukázaly, že spotřebitelé nejen chtějí dobré a bezpečné výrobky, ale chtějí také vědět, zda jsou vyrobeny společensky odpovědným způsobem. Pro většinu evropských spotřebitelů je při koupi výrobku nebo služby důležitý závazek organizace ke společenské odpovědnosti. To tvoří zajímavé tržní příležitosti, protože významný počet spotřebitelů říká, že by byli velmi ochotni za takové výrobky zaplatit více, ačkoliv v současné době to činí ve skutečnosti jenom menšina. Otázky, které evropské spotřebitele zajímají nejvíce, jsou ochrana zdraví a bezpečnosti dělníků a zachovávání lidských práv v celé činnosti organizace a dodavatelském řetězci (např. nevyužívání dětské práce), ochrana životního prostředí obecně, a zvláště snižování emisí skleníkových plynů. Jako reakce na tuto tendenci vznikla rostoucí řada sociálních nálepek buď jednotlivých výrobců (nálepky nebo ochranné známky vyhlášené jimi samými) nebo průmyslových odvětví, nevládních organizací a vlád. Jsou to podněty založené trhem (spíše než předpisy), které mohou pomoci vytvořit kladnou společenskou změnu u organizací, maloobchodníků a spotřebitelů.

Sociální a ekologické nálepky znamenající záruku, že předmět byl vyroben bez vykořisťování a zneužívání, mají sklon k nedostatečné průhlednosti a nedostatečnému nezávislému ověření toho, co prohlašují. Na rozdíl od obsahu výrobku nebo bezpečnostních nálepek nemohou být taková prohlášení ověřena zkouškami samotného výrobku. Aby byly sociální a ekologické nálepky věrohodné, vyžaduje to trvalé ověřování pracoviště dle dohodnutých norem [16].

U nás se v poslední době dostává v souvislosti s nálepkovými organizacemi do povědomí zejména pojem Fair trade čili „spravedlivý obchod“. Jedná se o obchodní partnerství, jehož cílem je přímá a účinná podpora znevýhodněných výrobců z rozvojových zemí. Značka Fairtrade spotřebitelům zaručuje, že: při výrobě nebylo využito dětské práce, výrobci dostanou za své produkty spravedlivě zapláceno, výrobci mají zajištěny „férové“ obchodní podmínky, jsou dodržovány základní normy pracovního práva a životního prostředí, podporují jiný ekonomický model a dávají hlas jinému způsobu obchodování a výroby, získají velmi kvalitní výrobky za odpovídající cenu. Značka Fair Trade se může vyskytnout na různém zboží od jídla až po nejrůznější řemeslné výrobky a oblečení.

Garantem této značky je certifikační a kontrolní organizace FLO (Fairtrade Labelling Organisations) [17].

3.3 Společnost

Indikátory výkonnosti v části společnost se zaměřují na vlivy organizací na komunitu, ve kterých působí a odhalují způsoby zvládnutí a zmírnění rizik, které mohou vzniknout ze vzájemných vztahů s dalšími sociálními institucemi. Informace se týkají především rizik spojených s podplácením a korupcí, nekalých vlivů ve veřejné politice a monopolního chování.

Mezi sociální aspekty v kategorii společnost podle GRI patří:

- **Komunita** - kritérium, které odráží přístup organizace na systematické řízení svých negativních a nebo pozitivních vlivů v komunitách, ve kterých působí. Zainteresované subjekty se zajímají o ráznost přístupu, který organizace aplikuje při řízení vlivů na komunitu. To se týká zejména zdraví a bezpečnosti v komunitě vzhledem k infrastruktuře, rizikovým materiálům, emisím a odpadům, zdraví a nemocím. Mezi další sociální vlivy patří nedobrovolné přesídlení, znovuzískání živobytí, místní kultura, původní obyvatelstvo a kulturní dědictví.
- **Korupce** - skupina indikátorů zahrnující přístupy pomáhající vyhodnotit potenciál korupčních případů v rámci organizace, podíl zaměstnanců informovaných o protikorupčních praktikách a zásadách organizace a dále zahrnují indikátor představující specifické činnosti, které omezují míru korupce a redukuje riziko nových případů korupce. Zainteresované subjekty především zajímá výskyt případů korupce a jakým způsobem na ně organizace reagovala. Korupce je interpretována jako „zneužívání svěřené moci pro soukromý prospěch“ a může být podporována jednotlivci ve veřejném či soukromém sektoru. Za korupční praktiky se považuje podplácení, zpronevěra, vydírání, nekalá konkurence, konflikt zájmů, praní peněz apod. V tomto kontextu se jedná o přijetí jakéhokoli daru, poplatku, odměny a nebo jiné výhody pro osobu nebo osoby jako motiv pro vykonání něčeho, co je nečestné, nelegální a nebo porušuje důvěru v řízení podnikatelských subjektů.
- **Veřejná politika** - aspekt poskytující informace, které umožňují organizacím porovnávat pozice ve veřejné politice s formální politikou a cíly udržitelného rozvoje. Tyto informace umožňují pochopit, jak důsledně jsou veřejně známé

strategie udržitelného rozvoje implementovány v organizaci. Dále tento aspekt obsahuje indikátor, jehož účelem je zobrazit rozsah zapojení organizace do financování politiky a zabezpečení transparentnosti politických jednání a vztahů s organizací.

- **Protikonkurenční chování** - aspekt, který obsahuje indikátor vyjadřující celkový počet soudních žalob v důsledku protikonkurenčního a protitrustového chování, monopolních praktik a jejich výsledky. Za protikonkurenční chování lze považovat takové působení organizace a nebo jejích zaměstnanců, které může vést k nekalé spolupráci s potenciálními konkurenty za účelem fixování cen, koordinování nabídek, vytváření omezení pro trh anebo produkci, a nebo rozdělení zákazníků, dodavatelů, geografických oblastí a sortimentu výrobků za účelem limitování podmínek tržní soutěže. Za protitrustové a monopolní praktiky se považuje takový postup organizace, který může vést k nekalé spolupráci a zavedení bariér vstupu do sektoru, neférovým obchodním praktikám, zneužití postavení na trhu, kartelovým dohodám, protikonkurenčním fúzím, fixování cen a jiným nekalým praktikám vedoucím ke snížení konkurenční soutěže.
- **Dodržování zákonů a nařízení** - aspekt, který indikuje míru dodržování nařízení v rámci organizace, poukazuje na schopnosti managementu zabezpečit, aby činnosti byly v souladu s určitými parametry výkonnosti. Z ekonomického hlediska pomáhá zabezpečení souladu redukovat finanční rizika, která se vyskytují přímo jako finanční pokuty, a nebo nepřímě jako dopady na dobré jméno organizace. Záznam o dodržování předpisů může výrazným způsobem ovlivnit možnost organizace rozšířit provoz či získat různá povolení [3].

Společenská odpovědnost organizace je také o integraci organizací do jejich místního rámce, ať v Evropě nebo na celém světě. Organizace přispívají svým společenstvím, zvláště místním obcím, poskytováním pracovních míst, mezd a výhod a výnosem daní. Na druhé straně organizace závisejí na zdraví, stabilitě a prosperitě obcí, kde působí. Například najímají většinu svých zaměstnanců na místních pracovních trzích a proto mají přímý zájem na tom, aby se v místě nacházely profese, které potřebují. Dále mohou také malé a střední organizace nalézt většinu svých zákazníků v okolí. Pověst organizace v místě, kde sídlí, její image jako zaměstnavatele a výrobce, ale také jako činitele na místní scéně, jistě ovlivňuje její konkurenceschopnost. Mnoho organizací se zapojuje do záležitostí obce, zvláště poskytováním míst v učňovských školách, pomocí

ekologickým nadacím, přijímáním lidí vyloučených ze společnosti, poskytováním zařízení péče o děti pro zaměstnance, partnerstvím s obcemi, podporováním místních sportů a kulturních událostí nebo dary na dobročinnou činnost [16].

Rozvoj kladných vztahů s místním společenstvím a tím shromažďování společenského kapitálu se zvláště týká organizací, které nejsou místní. Nadnárodní organizace používají tyto vztahy stále více k integraci svých poboček s různými trhy, kde jsou přítomny. Přátelské styky organizací s místními činiteli a místními ekologickými tradicemi je přínos, který mohou kapitalizovat. Finanční instituce mohou hrát zvláštní úlohu investicemi do společenství, které představují přímé investice do projektů výhodných pro specifické obce nebo volební obvody, zvláště v hospodářsky zaostalých oblastech. Tyto investice mají obvykle formu půjček na levné bytové podnikání nebo vkladů do rozvojových bank společenství buď při tržních nebo nižších sazbách.

Úplatkářství a korupce nejen poškozují demokratické instituce a správu a řízení organizací, ale brání i úsilí o snížení chudoby. Zejména přesměrování peněz v důsledku korupčních praktik brání úsilí občanů o dosažení vyšší ekonomické a sociální úrovně a zlepšení životního prostředí. Organizace musí sehrát důležitou úlohu při potírání těchto praktik. Organizace by proto neměly přímo nebo nepřímo nabízet, slibovat, dávat nebo požadovat úplatek nebo jinou nedovolenou výhodu, aby dostaly nebo si udržely zakázky nebo jiné nedovolené výhody. Stejně tak by vůči organizacím neměly být vznášeny požadavky na poskytnutí úplatků nebo jiných nedovolených výhod a ani by to od nich nemělo být očekáváno. Klíčovou koncepcí v boji proti podplácení a vynucování úplatků je transparentnost ve veřejné i soukromé sféře. Podnikatelská komunita, nevládní organizace a vládní a mezivládní organizace musí vzájemně spolupracovat s cílem posílit veřejnou podporu pro protikorupční opatření a dosáhnout větší transparentnosti a povědomí veřejnosti o problémech korupce a úplatkářství. Komplementárním prvkem je zavedení účinných metod správy a řízení organizací, které by měly posílit etickou kulturu uvnitř organizace.

Směrnice, týkající se hospodářské soutěže, sledují cíl zdůraznit důležitost soutěžních zákonů a politik pro účinné působení domácích i mezinárodních trhů. Zdůrazňují důležitost dodržování těchto zákonů a politik domácími i nadnárodními organizacemi. Chtějí také zajistit, aby si všechny organizace byly vědomy vývoje týkajícího se počtu, rozsahu a závaznosti soutěžních předpisů a zdůrazňují důležitost spolupráce státních orgánů odpovědných za hospodářskou soutěž. Termín "soutěžní zákon"

se zde používá k definici předpisů, včetně "protitrustových" a "protimonopolních" předpisů, které zakazují kolektivní nebo jednostranné akce směřující k zneužití tržní síly a dominantního postavení na trhu, k získání tržní síly nebo dominantního postavení na trhu jinými prostředky než účinným výkonem, nebo k uzavírání dohod narušujících hospodářskou soutěž.

Cílem soutěžní politiky je přispět k obecnému sociálnímu blahu a hospodářskému růstu vytvářením a zachováváním tržních podmínek, ve kterých povahu, kvalitu a cenu zboží a služeb určují tržní síly, s výjimkou takových aspektů, kde zákonodárce považuje za nutné dosáhnout jiné cíle. Takovéto konkurenční prostředí přináší užitek spotřebitelům i ekonomice jako celku a odměňuje podniky, které účinně reagují na poptávku spotřebitelů. Organizace by měly přispět svými informacemi a radami v případech, kdy vlády zvažují přijetí zákonů a politik, které by mohly snížit jejich výkonnost nebo jinak ovlivnit hospodářskou soutěž na trzích [7].

3.4 Odpovědnost za produkty

Soubor indikátorů odpovědnosti za produkty poukazuje na efekt řízení produktů a služeb pro zákazníky a uživatele. Předpokládá se, že organizace vyvine dostatečnou snahu při navrhování produktů a služeb tak, aby zabezpečila jejich vhodnost pro daný účel a omezila neúmyslná rizika pro zdraví a bezpečnost spotřebitelů. Kromě toho musí komunikace vztahující se na produkty, služby a uživatele brát v úvahu i informační potřebu zákazníků a jejich právo na soukromí. Indikátory jsou primárně zařazené v párech, přičemž hlavní indikátor informuje o procesech vyjadřující aspekt a doplňující indikátory informují o celkovém počtu případů, týkajících se nedodržení předpisů a dobrovolných závazků vzhledem ke konkrétnímu aspektu.

Mezi sociální aspekty v kategorii odpovědnost za produkty podle GRI patří:

- **Bezpečnost a ochrana zdraví zákazníka** - toto hodnocení pomůže identifikovat existenci a rozsah systematického úsilí, věnovaného zdraví a bezpečnosti produktu a nebo služby během životního cyklu. Zákazníci očekávají, že produkty a služby budou uspokojivě vykonávat svoje určené funkce a nebudou představovat riziko pro jejich zdraví a nebo bezpečnost. Tato odpovědnost je nejen předmětem zákonů, ale je též obsahem dobrovolných závazků, jako například směrnic OECD pro nadnárodní společnosti.

- **Označování produktů a služeb** - skupina indikátorů poskytující údaje o tom, jak označení a informace o produktech a službách reflektuje vliv výrobků a služeb na trvale udržitelný rozvoj a údaje o postupech, týkající se spokojenosti zákazníka.
- **Marketingová komunikace** - aspekt obsahuje indikátory, zabývající se dodržováním zákonů, standardů a dobrovolných závazků ve vztahu k marketingové komunikaci, včetně reklamy, podpory prodeje a sponzorování. Marketingová komunikace je zaměřená na ovlivňování názorů a rozhodování při koupi a jestliže se neshoduje se všeobecně platnými etickými a nebo kulturními standardy, s ochranou soukromí, či se pokouší ovlivnit ohrožené publikum (jako např. děti), může představovat vážný problém pro zainteresované subjekty. Marketingové přístupy, které se jeví jako nevhodné, mohou představovat riziko pro organizace, včetně ztráty zákazníků, poškození dobrého jména, finančních nákladů a právních následků.
- **Soukromí zákazníka** - aspekt, jehož indikátor poskytuje vyhodnocení úspěšnosti manažerských systémů a postupů k ochraně soukromí zákazníka, což znamená právo zákazníka na soukromí a ochranu osobnosti, včetně záležitostí jako je ochrana údajů, použití informací/údajů jen pro jejich původní účel (jestliže nebylo dohodnuto jinak), povinnost dodržovat tajemství a ochrana před zneužitím a krádeží.
- **Dodržování zákonů a nařízení** - úroveň nesouladu v rámci organizace je indikátorem schopnosti managementu zabezpečit, aby činnosti byly v souladu s určitými parametry výkonnosti [3].

Stručný odkaz na "zájmy spotřebitelů" byl poprvé uveden ve Směrnících v roce 1984 s cílem promítnout stále více mezinárodní aspekty spotřebitelské politiky a vliv, který na tuto politiku může mít rozšíření mezinárodního obchodu, balení výrobků, marketing a prodej a bezpečnost výrobků. Od té doby rozvoj elektronického obchodování a zvyšující se globalizace trhu podstatně zvýšily dosah nadnárodních organizací a přístup spotřebitelů k jejich zboží a službám. Mnohé organizace proto rozpoznaly důležitost problematiky spotřebitelů a v jejich systémech řízení a kodexech chování nacházíme odkazy na zájmy a ochranu spotřebitelů.

Ve světle těchto změn a s přihlédnutím ke snaze zvýšit bezpečnost a chránit zdraví spotřebitelů byla na základě současné revize do Směrnic přidána kapitola týkající se zájmů

spotřebitelů. Text této kapitoly čerpá z práce výboru OECD pro spotřebitelskou politiku a také ze znění různých jednotlivých a společných mezinárodních firemních kodexů (jako je například mezinárodní kodex reklamní praxe Mezinárodní obchodní komory ICC), Směrnic Spojených národů pro spotřebitelskou politiku a Směrnic OECD pro ochranu spotřebitelů v souvislosti s elektronickým obchodováním. Podle těchto kodexů a směrnic by měly organizace při jednání se spotřebiteli zachovávat náležitou obchodní, marketingovou a reklamní praxi a měly by učinit všechny rozumné kroky, aby zajistily bezpečnost a kvalitu prodáváného zboží a poskytovaných služeb. Zejména by měly:

- Zajistit, aby prodávané zboží a poskytované služby splňovaly všechny dohodnuté nebo zákonem požadované standardy pro ochranu zdraví a bezpečnost spotřebitelů, včetně výstražných a informačních značek týkajících se ochrany zdraví a bezpečného používání výrobků.
- Podle povahy zboží a služeb poskytovat přesné a jasné informace týkající se obsahu, bezpečného užívání, údržby a likvidace, které spotřebitelům spolehlivě umožní informovaně se rozhodnout.
- Uplatňovat průhledné a účinné postupy pro vyřizování stížností spotřebitelů, které přispívají spravedlivému a včasnému vyřešení reklamací a stížností spotřebitelů, bez zbytečných nákladů nebo jejich jiného zbytečného zatěžování.
- Nepoužívat klamavá tvrzení, nezamlčovat informace ani neuplatňovat jinou praxi, která je klamavá, zavádějící, podvodná nebo nespravedlivá.
- Respektovat soukromí spotřebitelů a chránit jejich osobní údaje.
- Plně a transparentně spolupracovat s veřejnými orgány při prevenci nebo odstraňování závažných ohrožení veřejného zdraví a bezpečnosti, ke kterým by mohlo dojít při spotřebě nebo používání jejich výrobků.

Jako součást své společenské odpovědnosti mají tedy organizace poskytovat výrobky a služby, které spotřebitelé potřebují a chtějí, efektivním, etickým a ekologickým způsobem. U společností, které budují trvalé vztahy se zákazníky zaměřením celé své organizace na porozumění tomu, co zákazníci potřebují a chtějí a poskytují jim vysokou kvalitu, bezpečnost, spolehlivost a službu, se očekává vyšší ziskovost. Uplatňování zásady design pro všechny (vyrábět výrobky a služby použitelné pro největší možný počet lidí včetně invalidních spotřebitelů) je důležitým příkladem společenské odpovědnosti organizace [7].

ZÁVĚR

Koncepce udržitelného rozvoje představuje v současných podmínkách základní model rozvoje společnosti. Je nezbytné, aby si podnikatelské prostředí uvědomilo, že je nutné zajistit rovnováhu mezi třemi pilíři udržitelného rozvoje - ekonomickým, environmentálním a sociálním. Sociální aspekty udržitelného rozvoje představují širokou škálu problémů, kterým by měla být v organizacích věnována pozornost. Organizace si musí uvědomit důležitost lidských zdrojů pro svou současnost i budoucnost a patřičně se jim věnovat.

V souladu s cíli této práce je první kapitola práce nejprve věnována udržitelnému rozvoji v obecné rovině. Byl vymezen pojem udržitelný rozvoj a jeho podstata a principy, které odrážejí současnou situaci lidského poznání a systém hodnot. V této kapitole byly též uvedeny základní milníky, vedoucí k současnému pojetí koncepce udržitelného rozvoje a rovněž zmíněny i hlavní problémy udržitelného rozvoje spojené s konceptuální nevyjasněností a s faktem, že prakticky žádná země není zatím zcela schopna dosáhnout vyváženého rozvoje všech tří základních rozměrů udržitelného rozvoje (ekonomického, environmentálního a sociálního). Z toho vyplývá, že na udržitelný rozvoj by se mělo spíše pohlížet jako na morální výzvu pro společnost, nežli jako na vědecký koncept. Dále byla věnována pozornost tomu, jaký přístup má ke koncepci udržitelného rozvoje Česká republika, a to jak na místní – regionální úrovni, tak na úrovni zahraničně - politické. Pozornost byla také věnována přístupu ke koncepci udržitelného rozvoje ze strany podnikatelského prostředí, které je v tomto směru ovlivněno jednak ze strany státu (zákony, limity, normami apod.) a jednak svou vlastní iniciativou, směřující k trajektorii udržitelného rozvoje.

Druhá kapitola se zabývá aspekty a indikátory udržitelného rozvoje, na jejichž základě jsou poskytovány informace o udržitelnosti aktivit subjektů podnikatelského prostředí – organizací. Organizace jsou klíčové „síly“ ve společnosti a mají proto důležitou úlohu při dosahování cílů udržitelného rozvoje. Nové vědomosti a inovace technologií jsou výzvou pro všechny organizace, aby svou činností, produkty, službami a aktivitami v souladu s principy udržitelného rozvoje pozitivně ovlivňovali krajinu, lidi i ekonomiku. V kapitole uvedené aspekty a indikátory byly interpretovány na základě směrnic institutu Global Reporting Initiative (GRI), jakožto nejvýznamnějšího konzultanta současné doby

v této oblasti. Tato kapitola podrobněji rozvádí pouze ekonomické a environmentální aspekty, aspektům sociálním je věnována samostatná kapitola.

Třetí kapitola je zaměřena na sociální aspekty udržitelného rozvoje v rámci podnikatelského prostředí. Základní a povinné indikátory udržitelného rozvoje pro sociální oblast (podle GRI) se týkají oblasti práce a pracovních postupů, lidských práv, zahrnují i společnost a také odpovědnost za produkty. Jednotlivé aspekty byly definovány a popsány na základě mezinárodně uznávaných standardů a směrnic Mezinárodní organizace práce a Směrnic OECD pro nadnárodní společnosti. Spektrum problémů, kterým se tyto aspekty zabývají, je velmi složité, ale jednoznačně naznačuje, že je nutné, aby si každá organizace byla vědoma důležitosti lidských zdrojů stejně jako důležitosti zdrojů ekonomických a přírodních, v zájmu její současné i budoucí úspěšnosti.

PŘEHLED ZKRATEK

A21	Agenda 21
CRS	Corporate Social Responsibility (Společenská odpovědnost firem)
ČR	Česká republika
EFQM	European Foundation Quality model (Evropský model úspěšnosti)
EMAS	Environmental Management and Audit Scheme (Řízení podniků a auditu z hlediska ochrany životního prostředí)
EMS	Environmental Management System (Systém environmentálního řízení)
EU	Evropská unie
FLO	Fairtrade Labelling Organisations (Certifikační a kontrolní organizace)
GRI	Global Reporting Initiative (Světová iniciativa pro reporting)
GSI	Genuine Saving Index (Ukazatel hospodářské udržitelnosti)
HCCP	Hazard Analysis Critical Control Points (Model správné výrobní praxe v potravinářském průmyslu)
HDI	Human Development Index (Index lidského rozvoje)
HNP	Hrubý národní produkt
ICC	International Chamber of Commerce (Mezinárodní obchodní komora)
IIP	Investors in People (Standard rozvoje lidských zdrojů)
ISEW	Index of Sustainable Economic Welfare (Index udržitelného ekonomického blahobytu)
ISMS	Information Security Management System (Model managementu bezpečnosti informací)
ISO	International Organization for Standardization (Mezinárodní organizace pro normalizaci)
IUCN	International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources (Světová unie ochrany přírody)
LCA	Life-Cycle Assessment (Hodnocení životního cyklu výrobku)

MA21	Místní agenda 21
MDG	Millenium Development Goals (Cíle rozvoje pro nové tisíciletí)
MBQA	Malcolm Bouldridge Quality Award (Model Ceny za jakost USA)
MOP	Mezinárodní organizace práce
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
OSN	Organizace spojených národů
ODA	Official Development Assistance (Oficiální rozvojová pomoc)
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development (Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj)
OHSAS	Occupational Health and Safety Advisory Service (Systém managementu bezpečnosti a ochrany zdraví)
TQM	Total Quality Management (Komplexní systém řízení jakosti)
UNCED	United Nations Conference on Environment and Development (Konference o životním prostředí a rozvoji)
USA	Spojené státy americké
WCED	World Commission on Environment and Development (Světová komise pro životní prostředí a rozvoj)
ZRS	Zahraniční rozvojová spolupráce

LITERATURA

1. BEDNAŘÍKOVÁ, M.: Sociální aspekty udržitelného rozvoje a jejich vazba na fluktuaci zaměstnanců. In Sborník z mezinárodní vědecké konference Manažment lidského potenciálu v podniku. Zvolen, 21. – 22. 5. 2008. s. 93 – 99. ISBN 978-80-228-1871-1.
2. BOZP INFO: Řízení BOZP [online]. [cit. 2008-3-3]. Dostupné z <http://bozpinfo.cz/citarna/clanky/řízení_bozp/integrované_systemy031024.html>.
3. GRI – Global Reporting Initiative [online]. [cit. 2008-3-20]. Dostupné z <<http://www.globalreporting.org>>.
4. HYRŠLOVÁ, J. - BEDNAŘÍKOVÁ, M.: Sociální aspekty udržitelného rozvoje a podnik. In Sborník z mezinárodní vědecké konference Účetnictví a reporting udržitelného rozvoje na mikroekonomické a makroekonomické úrovni. Brno, 28. – 30.5. 2007. s. 54 – 61. ISBN 978-807194-970-1.
5. KOŽENÁ, M.: Konkurenční strategie podniku v podmínkách udržitelného rozvoje [online]. [cit. 2008-1-30]. Dostupné z <<http://library.upce.cz/Sources/CL408.pdf>>.
6. MINISTERSTVO FINANCÍ ČR: Ekologická daňová reforma [online]. [cit. 2008-3-3]. Dostupné z <<http://www.zofin.cz/file.php?nid=1025&oid=549027>>.
7. MINISTERSTVO FINANCÍ ČR: Směrnice OECD pro mezinárodní společnosti [online]. [cit. 2008-6-7]. Dostupné z <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/mez_ekon_organizace_12363.html>.
8. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR: Formulace doporučení MPSV v oblasti sociálního pilíře udržitelného rozvoje vycházejících z mezinárodní komparace [online]. [cit. 2007-11-30]. Dostupné z <http://www.mpsv.cz/files/clanky/2902/Zaverecna_zprava_2005.pdf>.
9. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR: Zahraniční rozvojová spolupráce ČR [online]. [cit. 2008-2-28]. Dostupné z <<http://www.mpsv.cz/cs/1605>>.
10. MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU ČR: Lisabonská strategie [online]. [cit. 2008-1-30]. Dostupné z <<http://www.mpo.cz/dokument2860.html>>.
11. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR: Zahraniční vztahy, rozvojová spolupráce a humanitární pomoc [online]. [cit. 2008-2-28]. Dostupné z <<http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/default.asp?ido=18937&idj=1&amb=1&ikony=False&trid=3&prsl=False&poccl=>>>.
12. MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR: Statistická ročenka životního prostředí ČR 2006: Dobrovolné nástroje [online]. [cit. 2008-3-3]. Dostupné z <http://www.env.cz/www/dav.nsf/rocenka_06/d3.htm>.
13. MOLDAN, B.: Ekologická dimenze udržitelného rozvoje. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0246-6.

14. MOLDAN, B. - HÁK, T. - KOLÁŘOVÁ, H.: K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek. Národní strategie udržitelného rozvoje a regionální rozvoj. Praha: Centrum Univerzity Karlovy pro otázky životního prostředí, 2002. ISBN 80-238-8378-X.
15. MOLDAN, B. - HÁK, T. - KOLÁŘOVÁ, H.: K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek. Vzdělávání, informace, indikátory. Praha: Centrum Univerzity Karlovy pro otázky životního prostředí, 2002. ISBN 80-238-8378-X.
16. PŘIKRYL, I.: Zelená listina - podpora evropského rámce společenské odpovědnosti podniku [online]. [cit. 2008-6-7]. Dostupné z <<http://www.ivanprikryl.cz/view.php?cislocianku=2003090702>>.
17. SDRUŽENÍ OBRANY SPOTŘEBITELŮ: Databáze spotřebitelských značek [online]. [cit. 2008-6-7]. Dostupné z <<http://www.spotrebitele.info/znacky/vsechny-znacky.html>>.
18. SITÁROVÁ, A.: Obchodovatelná emisní povolení [online]. [cit. 2008-3-3]. Dostupné z <<http://www.inovace.cz/inovacni-prostredi-cr/obchodovatelná-emisni-povoleni/>>.
19. SOF: Napříč společenskou odpovědností firem [online]. [cit. 2008-2-5]. Dostupné z <<http://www.sof.cz/download/napric-SOF.pdf>>.
20. ŠUŠLÍKOVÁ, M.: Výchova a osvěta – klíč k udržitelnému rozvoji [online]. [cit. 2007-12-28]. Dostupné z <http://www.unesco-kromeriz.cz/udrzitelny_rozvoj/co_je_udrzitelny_rozvoj.pdf>.
21. Trvale udržitelný rozvoj, Agenda 21, Natura 2000 [online]. [cit. 2007-12-11]. Dostupné z <<http://www.icm.uh.cz/str/ekologie/trvale-udrzitelny-rozvoj-agenda-21-natura-2000>>.
22. Trvale udržitelný rozvoj – Wikipedie [online]. [cit. 2007-11-30]. Dostupné z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Trvale_udrzitelny_rozvoj>.
23. ÚSTAV ÚZEMNÍHO ROZVOJE ČR [online]. [cit. 2008-3-3]. Dostupné z <http://www.uur.cz/images/pap/KapitolaA/A13_SledovaniHodnoceniUdrzitelnostiRozvoje_20061206.pdf>.
24. ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI, Fakulta ekonomická, Katedra managementu, inovací a projektů [online]. [cit. 2007-12-4]. Dostupné z <http://www.kip.zcu.cz/kursy/svt/svt_www/7_soubory/7_1.html>.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1: Interakce mezi třemi pilíři udržitelného rozvoje – pohled OECD 13

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Indikátory udržitelného rozvoje podle GRI

INDIKÁTORY UDRŽITELNÉHO ROZVOJE PODLE GRI

INDIKÁTORY EKONOMICKÉ VÝKONNOSTI

ASPEKT: EKONOMICKÁ VÝKONNOST

EC1 (hlavní)	Výsledek hospodaření, či jinak vyjádřená ekonomická hodnota (přímo vytvořená a rozdělená ekonomická hodnota, včetně tržeb, provozních nákladů, kompenzací pro zaměstnance, darů a jiných komunitních investic, odloženého zisku a plateb poskytovatelům kapitálu a státu).
EC2 (hlavní)	Finanční dopady, jiná rizika a přínosy na činnost organizace v důsledku klimatických změn.
EC3 (hlavní)	Krytí závazků dávek důchodového pojištění organizace.
EC4 (hlavní)	Významná finanční pomoc od státu.

ASPEKT: TRŽNÍ PREZENTACE

EC5 (doplň.)	Výška standardní mzdy při nástupu do zaměstnání v porovnání s místní minimální mzdou ve významných lokalitách, kde organizace provozuje své podnikatelské aktivity.
EC6 (hlavní)	Politika, praktiky a poměr výdajů u místních dodavatelů ve významných lokalitách, kde organizace provozuje své podnikatelské aktivity.
EC7 (hlavní)	Procedury nábory pracovníků a poměr vyššího managementu z místní komunity ve významných lokalitách, kde organizace provozuje své podnikatelské aktivity.

ASPEKT: NEPŘÍMÉ EKONOMICKÉ DOPADY

EC8 (hlavní)	Vývoj a vliv investic do infrastruktury a služeb poskytnutých primárně pro veřejný prospěch prostřednictvím komerčních, neziskových a nebo benefičních akcí.
EC9 (doplň.)	Pochopení a popis významných nepřímých ekonomických vlivů, včetně rozsahu vlivů.

INDIKÁTORY ENVIRONMENTÁLNÍ VÝKONNOSTI

ASPEKT: MATERIÁLY

EN1 (hlavní)	Použité materiály s uvedením jejich váhy a objemu.
EN2 (hlavní)	Procentní podíl recyklovatelných vstupních materiálů.

ASPEKT: ENERGIE

EN3 (hlavní)	Spotřeba přímé energie s uvedením primárního energetického zdroje.
EN4 (hlavní)	Spotřeba nepřímé energie s uvedením primárního energetického zdroje.

EN5 (doplň.)	Ušetřená energie jako výsledek zvýšené úspory a zlepšení efektivity.
EN6 (doplň.)	Iniciativy na poskytnutí produktů a služeb, které jsou energeticky efektivní a nebo založené na obnovitelných zdrojích energie a následné snížení požadavků na energii jako výsledek těchto iniciativ.
EN7 (doplň.)	Iniciativy na snížení spotřeby nepřímé energie a dosažené snížení.

ASPEKT: VODA

EN8 (hlavní)	Celkový objem odebrané vody s uvedením zdroje.
EN9 (doplň.)	Vodní zdroje, které jsou významně ovlivněné odběrem vody.
EN10 (doplň.)	Procentní podíl a celkový objem recyklované a opakovaně použité vody.

ASPEKT: BIODIVERZITA

EN11 (hlavní)	Lokalita a velikost vlastněné, pronajaté a nebo spravované půdy, která se nachází či je blízko chráněných území a území, která nejsou chráněná, ale vyznačují se vysokou biodiverzitou.
EN12 (hlavní)	Popis významných vlivů aktivit, produktů a služeb na biodiverzitu v chráněných územích a územích, která nejsou chráněná, ale vyznačují se vysokou biodiverzitou
EN13 (doplň.)	Chráněné a nebo obnovené prostředí
EN14 (doplň.)	Strategie, současné postupy a plány do budoucna s ohledem managementu vlivů na biodiverzitu.
EN15 (doplň.)	Počet ohrožených druhů zařazených na Červený seznam Světové unie ochrany přírody (International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources – IUCN) a seznam národních chráněných druhů s výskytem na území ovlivněném aktivitami organizace s uvedením úrovně rizika vyhynutí.

ASPEKT: EMISE, ODPADNÍ VODY A ODPADY

EN16 (hlavní)	Celkové přímé a nepřímé emise skleníkových plynů s uvedením jejich hmotnosti.
EN17 (hlavní)	Další relevantní nepřímé emise skleníkových plynů s uvedením jejich hmotnosti.
EN18 (doplň.)	Iniciativy na redukci emisí skleníkových plynů a dosažená redukce.
EN19 (hlavní)	Emise látek poškozujících ozónovou vrstvu s uvedením jejich hmotnosti.
EN20 (hlavní)	NO _x , SO _x a další emise do ovzduší s uvedením jejich hmotnosti.
EN21 (hlavní)	Vypuštění vody s uvedením lokality vypuštění a kvality vypuštěné vody.
EN22 (hlavní)	Celková hmotnost odpadu s uvedením typu a metody likvidace.
EN23 (hlavní)	Celkový počet a rozsah významných kontaminací.

EN24 (doplň.)	Hmotnost transportovaného, importovaného, exportovaného a nebo zpracovaného nebezpečného odpadu charakterizovaného podle Basilejské dohody a procentní podíl mezinárodně transportovaného odpadu.
EN25 (doplň.)	Identita, velikost, stav ochrany a hodnota biodiverzity vodních nádrží a přilehlých území ovlivněných odtokem odpadních vod z organizace.

ASPEKT: PRODUKTY A SLUŽBY

EN26 (hlavní)	Iniciativy na snížení environmentálních vlivů produktů a služeb, rozsah snížení vlivů.
EN27 (hlavní)	Procentní podíl předaných produktů a jejich balících materiálů, které byly vráceny výrobcí za účelem recyklace a dalšího zpracování s uvedením jejich kategorie.

ASPEKT: DODRŽOVÁNÍ ZÁKONŮ A NAŘÍZENÍ

EN28 (hlavní)	Peněžítá hodnota závažných pokut a celkový počet nepeněžitých pokut v důsledku nedodržení zákonů a nařízení, které se týkají životního prostředí.
------------------	---

ASPEKT: PŘEPRAVA

EN29 (doplň.)	Environmentální vlivy transportování produktů a jiných tovarů a materiálů používaných v provozu organizace a transportování pracovní síly.
------------------	--

ASPEKT: CELKOVĚ

EN30 (doplň.)	Celkové výdaje a investice na environmentální ochranu s uvedením jejich typu.
------------------	---

INDIKÁTORY SOCIÁLNÍ VÝKONNOSTI

KATEGORIE: PRÁCE A PRACOVNÍ POSTUPY

ASPEKT: ZAMĚSTNANOST

LA1 (hlavní)	Celková pracovní síla podle typu zaměstnání, pracovní smlouvy a regionu.
LA2 (hlavní)	Celkový počet a poměr fluktuace zaměstnanců podle věkových skupin, pohlaví a regionu.
LA3 (doplň.)	Benefity poskytované zaměstnancům na plný pracovní úvazek, které nejsou poskytované zaměstnancům na dočasný a nebo vedlejší úvazek.

ASPEKT: PRACOVNÍ VZTAHY

LA4 (hlavní)	Procento zaměstnanců, kterých se týká kolektivní smlouva.
LA5 (hlavní)	Minimální doba oznamování týkající se významných provozních změn, včetně toho, zda je specifikována v kolektivní smlouvě.

ASPEKT: BEZPEČNOST A OCHRANA ZDRAVÍ PŘI PRÁCI

LA6 (doplň.)	Procento celkové pracovní síly zastoupené ve formálním kolektivním managementu – komise bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, které pomáhají monitorovat a doporučovat programy týkající se bezpečnosti a zdraví při práci.
-----------------	---

LA7 (hlavní)	Množství úrazů a nemocí z povolání, ztracených dní, absencí a počet úmrtí jako následek vlivu práce (podle regionu)
LA8 (hlavní)	Vzdělávání, školení, poradenství, programy prevence a kontroly rizika, týkající se vážných onemocnění, které jsou vhodné pro zaměstnance, jejich rodiny a nebo členy komunity.
LA9 (doplň.)	Témata bezpečnosti a ochrany zdraví při práci obsažené ve formálních dohodách s odbory.

ASPEKT: ŠKOLENÍ A VZDĚLÁVÁNÍ

LA10 (hlavní)	Průměrný počet hodin školení v průběhu roku na jednoho zaměstnance (podle kategorie zaměstnanců)
LA11 (doplň.)	Programy pro řízení schopností a celoživotní vzdělávání, které podporuje trvalou zaměstnanost zaměstnanců a pomáhá jim při ukončování kariéry.
LA12 (doplň.)	Procento zaměstnanců dostávajících pravidelný přehled o svých výsledcích a kariérním rozvoji.

ASPEKT: ROZMANITOST A ROVNOST PŘÍLEŽITOSTÍ

LA13 (hlavní)	Složení správních orgánů a rozdělení zaměstnanců do kategorií podle pohlaví, věkové skupiny, zařazení do minoritní skupiny a podle dalších indikátorů diverzity.
LA14 (hlavní)	Poměr základní mzdy mužů a žen podle kategorie zaměstnanců.

KATEGORIE: LIDSKÁ PRÁVA

ASPEKT: INVESTIČNÍ A OBCHODNÍ POSTUPY

HR1 (hlavní)	Procento a celkový počet významných investičních dohod, které obsahují klauzule o dodržování lidských práv, případně prošli kontrolou dodržování lidských práv.
HR2 (hlavní)	Procento významných dodavatelů a kontraktorů, kteří prošli kontrolou dodržování lidských práv a realizovaná opatření.
HR3 (doplň.)	Celkový počet hodin školení zaměstnanců o politice a postupech týkajících se aspektů dodržování lidských práv, včetně procenta školených zaměstnanců.

ASPEKT: ZÁKAZ DISKRIMINACE

HR4 (hlavní)	Celkový počet případů diskriminace a realizovaná opatření.
-----------------	--

ASPEKT: SVOBODA ASOCIACÍ A KOLEKTIVNÍHO VYJEDNÁVÁNÍ

HR5 (hlavní)	Identifikace činností, při kterých je ohroženo právo na svobodu sdružování a kolektivního vyjednávání a realizovaná opatření na podporu těchto práv.
-----------------	--

ASPEKT: DĚTSKÁ PRÁCE

HR6 (hlavní)	Identifikace činností, při kterých je výrazné riziko dětské práce a realizovaná opatření na podporu eliminace dětské práce.
-----------------	---

ASPEKT: NUCENÁ A POVINNÁ PRÁCE

HR7 (hlavní)	Identifikace činností, při kterých je výrazné riziko výskytu nucené a nebo povinné práce a realizovaná opatření na podporu eliminace nucené či povinné práce.
-----------------	---

ASPEKT: BEZPEČNOSTNÍ POSTUPY

HR8 (hlavní)	Procento pracovníků bezpečnosti vyškolených podle politiky a nebo postupů organizace, týkajících se lidských práv důležitých pro provoz.
-----------------	--

ASPEKT: PRÁVA PŮVODNÍCH OBYVATEL

HR9 (hlavní)	Celkový počet případů porušení práv týkajících se původních obyvatel a realizovaná opatření.
-----------------	--

KATEGORIE: SPOLEČNOST**ASPEKT: KOMUNITA**

SO1 (hlavní)	Podstata, rozsah a efektivnost programů a postupů, které vyhodnocují a řídí vlivy činností v komunitách v čase začátku činnosti provozu organizace, jejího pokračování a ukončení.
-----------------	--

ASPEKT: KORUPCE

SO2 (hlavní)	Procento a celkový počet obchodních jednotek, které byly analyzovány z hlediska rizika korupce.
SO3 (hlavní)	Procento zaměstnanců školených o protikorupční politice a zásadách organizace.
SO4 (hlavní)	Přijatá opatření vůči případům korupce.

ASPEKT: VEŘEJNÁ POLITIKA

SO5 (hlavní)	Pozice ve veřejné politice a účast na formování veřejné politiky a lobování.
SO6 (doplň.)	Celková hodnota finančních a nefinančních příspěvků politickým stranám, politikům a podobným institucím (podle regionu).

ASPEKT: PROTİKONKURENČNÍ CHOVÁNÍ

SO7 (doplň.)	Celkový počet soudních žalob v důsledku protikonkurenčního a protitrustového jednání, monopolních praktik a jejich výsledky.
-----------------	--

ASPEKT: DODRŽOVÁNÍ ZÁKONŮ A NAŘÍZENÍ

SO8 (hlavní)	Peněžitá hodnota významných pokut a celkový počet nepeněžitých pokut za nedodržení zákonů a nařízení.
-----------------	---

KATEGORIE: ODPOVĚDNOST ZA PRODUKTY

ASPEKT: BEZPEČNOST A OCHRANA ZDRAVÍ ZÁKAZNÍKŮ

PR1 (hlavní)	Fáze životního cyklu, ve kterých se posuzuje zlepšení vlivů produktů a služeb na zdraví a bezpečnost zákazníků a procento kategorií významných produktů a služeb, které jsou předmětem takovýchto postupů.
PR2 (doplň.)	Celkový počet případů, týkajících se nedodržení předpisů a dobrovolných závazků vzhledem k vlivům produktů a služeb na zdraví a bezpečnost zákazníků (podle typu výsledků).

ASPEKT: OZNAČOVÁNÍ PRODUKTŮ A SLUŽEB

PR3 (hlavní)	Typ informací o výrobku a nebo službě, které jsou vyžadovány a procento významných produktů a služeb, na které se vztahují takovéto požadavky informování.
PR4 (doplň.)	Celkový počet případů, týkajících se nedodržování předpisů a dobrovolných závazků vzhledem k informacím a označování produktů a služeb (podle typu výsledků).
PR5 (doplň.)	Postupy týkající se spokojenosti zákazníka, včetně výsledků průzkumů, které hodnotí spokojenost zákazníka

ASPEKT: MARKETINGOVÁ KOMUNIKACE

PR6 (hlavní)	Programy dodržování zákonů, standardů a dobrovolných závazků ve vztahu k marketingové komunikaci, včetně reklamy, podpory prodeje a sponzorování.
PR7 (doplň.)	Celkový počet případů, týkajících se nedodržování předpisů a dobrovolných závazků vzhledem k marketingové komunikaci, včetně reklamy, podpory prodeje a sponzorování (podle typu výsledků).

ASPEKT: SOUKROMÍ ZÁKAZNÍKA

PR8 (doplň.)	Celkový počet opodstatněných stížností, týkajících se porušení soukromí zákazníka a ztráty osobních údajů zákazníka.
-----------------	--

ASPEKT: DODRŽOVÁNÍ ZÁKONŮ A NAŘÍZENÍ

PR9 (hlavní)	Peněžitá hodnota závažných pokut za nedodržování zákonů a nařízení, týkajících se poskytování používání produktů a služeb.
-----------------	--